Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...гэмнай 1921 оной ...брьин 21-һээ гарана. | № 278 (18601) | 1990 оной декабриин 4, вторник | Сэн 3 мүн.

ЗАМБУУЛИНАЙ «СОЮЗ ТМ-11» ОНГОСО НИИДХҮҮЛЭГДЭБЭ

(ТАСС-ай мэдээсэл)

1990 оной декабриин 2-то Москвагай сагаар 11 час 13 минутада Советскэ Союзда замбуулинай «Союз ТМ-11» онгосо ниидхүүлэгдэбэ.

Онгосын экипажай бүридэлдэ — командир Виктор Афанасьев, бортинженер, Советскэ Союзай Герой, СССР-эй летчик-космонавт Муса Манаров болон Японой эрхэтэн журналист Тоехиро Акияма.

Ниидэлгын программаар орбитальна жолоодогдодог «Мир» комплекстой «Союз ТМ-11» онгосые залгалдан холболдуулжа, тэрээн соо 7-дохи гол экспедициин экипажда ородог космонавтнууд Геннадий Манаков болон Геннадий Стрекаловтай хамта хүдэлмэри дүүргэхэ гэжэ хараалагдана.

«Союз ТМ-11» онгосын доторой тоног түхеэрэлгэнүүд һайнаар хүдэлнэ. Виктор Афанасьев, Муса Манаров, Тоехиро Акияма гэгшэдэй бэень һайн.

Замбуулинай аппарадуудтай залгалдан холболдолго декабриин 4-дэ хараалагдана.

НИИТЭ НЭГЭН СОЮЗАЙ ТҮЛӨӨ

...нэгэн, хубаарилагда... Совет гүрэнэй түлөө ...үүсхэһэн депутадуу... ехэтэй «Союз» бү... ...брьин 1-дэ дүүрэн ...өөрөө Москвада суг... ...дэнэрэй тала бари... ...шатын Соведүүдэй ...үүдые эдэбхижүүлжэ, республиканuудта сепа... ...улам бүри ехээр ...байһан эрхэ байдал... ...лэй тактика найруул... ...готой байгаа.

...нска проспект дээрэ... ...эй Арадай депута... ...хүдэлмэриин байшан... ...ференц-зал соо, сель... Соведүүдһээ эхилээд, ...Верховно Совет ху... «Союз» бүлэгтэ оро... ...тадуудай хамтын суг... ...рбэ. Бухы шатын депутадуудай «Союз» ...лэгдэһэн бүхэсоюзна ...эмхидхэн байгуулал... ...гэжэ соносхогдо... ...суглаан дээрэ хэдэн ...үүд абтаба, тэдээн ...эй һандаралгые зай... ...олон национальна Со... ...эй нэгэдэлые болон ...иальна нэгэн бүхэли ...тэрэ зандань орхи... ...али бүхы оролдолго ...һэн шэглэл барим... ...ай. Депутадуудай ху... ...түрүүшын үдэртэ ...үгэ буляалдаан ...Байшангай газаашье ...дые барһан хэдэн ...хүнүүд ерэжэ зогсоо. ...ударидаг ш а д, ...арадай депутадууд ...лохин, Г. А. Комаров

гэгшэдэй элидхэлнүүд соо арсахаар бэшэ бодомжонуудай хажуугаар ороной хүтэлбэриие үндэһэгүйгөөр гэмнэһэн зүйлнүүд дайралдаа. Зарим үгэ хэлэгшэд СССР-эй Президентдэ ультиматум табихаар һэдэлгэ гаргаа. Эдэ үзэгдэлнүүд общественн бүхы элүүр хүсэнүүдэй нэгэдэлдэ туһа яашье хүргэнэгүй. Нэгэдэхэ гэһэн бодомжые үзэн ядадаг СССР-эй арадай депутат В. И. Алкснис бидэнэр булта «бүгэдэниитын демократиин долгиндо нэрбүүлэгдээбди» гэжэ хэлээшье һаань, ондоо үгэ хэлэгшэдһээ зарим тэды бүтэмжэтэйшье дурадхалнуудые хүлеэхээр байгаал. Харин тиихэдэнь РСФСР-эй Компартиин ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ЦК-гай секретарь И. И. Антонович «1985 он хүрэтэрхи замнай даншье һаа, мухар бэшэ байгаа» гэжэ хэлээд, тэрээнһээ хоёр жэл урид эхилэгдэһэн реформонуудай үргэлжэлүүлэгдээгүй байһандань голхороо. Ю. В. Андроповой саашадаа мэндэ байгаа һаа, тад ондоо байдалтай байха һэмди гэһэн далда удхатай ха юм. Энэ ушарта партийна хүтэлбэрилэгшэ гүнзэгы бодомжогүй байһанаа харуулаа.

СССР-ые һандарган хубаажа болохогүй гэһэн тус суглаанай бүхы элидхэл, үгэ хэлэлтэнүүд соогуур гараһан гол бодомжыень арсахын аргагүй. Манай ниитэ гэр байһан Союзые бүрин бүтэн үлөөхын тула али бүхы хэмжээнүүдые абаха шухала. Имагтал хүсэн түгэс Советскэ Союз тэрэнэй бүридэлдэ ородог бүрин эрхэтэ республиканuудай территориальна ниитэ нэгэн байлгые, бүхы эрхэтэдэйнь адли тэгшэ эрхые лаб хангаха аргатай.

Национально-гүрэнэй шэнэ байгуулалта бүридүүлхэ ондо ондоо замууд дурадхагдаа. Заримаиинь шэнэ Союзна хэлсээе дары түргэнөөр баталха гэнэ. Нүгөөдүүлынь хэлсээ баталхаһаа урид бүхы союзна республиканuудай хоорондо экономическа ниитэ нэгэн нэгэдэл тон түрүүн байгуулха хэрэгтэй гэжэ идхана. Шэнэ Союзна хэлсээе баталһанай хэрэггүй, СССР-эй хүсэндөө байгша Конституциин дүримүүдые сахиха гэһэн эрилтэ бүхы союзна республиканuудай урда түбэй засаг шууд табиха еһотой гэхэшье хүнүүд байгаа.

Тиигэ тиигэһээр суглаан хэтэрүү зүйлнүүдһээ хахасажа, бодомжотой арга замуудта гаража захалаа. Үгэ буляалдаанай үедэ шэнэ Союзна хэлсээнэй проектдэ дурадхалнууд оруулагдаа. ССР Союзые бүрин бүтэн байлгаха, батадхаха асуудалнуудые шухалада тоолон, СССР-эй Президентын дэбжүүлһэн, СССР-эй Верховно Соведэй дэмжэһэн эрид шууд хэмжээнүүдэй түлөө үгэ хэлэгшэд нэгэн һаналтайгаар дуугаа үгөө.

Армиин ажал ябуулгада зохихо эрхэ байдал хангалгатай, сэрэгэй алба хаагшадай, тэдэнэй бүлэгүүдэй нэрэ хүндые хамгаалгатай холбоотой асуудалнуудта депутадууд онсо анхарал хандуулаа.

Общество дотор дэлгэрһэн зүришэлдөөнүүдэй шэнжэ шанарые тодорхойлходоо, экономическа кризисэй болон засагай доройтон һуларалгын хажуугаар национализм болон сепаратизм хубилган шэнэдхэлгэдэ, ороной ниитэ нэгэн байлгада эгээл ехэ аюул тохёолдуулна гэжэ парламентын гэшүүд онсо тэмдэглээ. Шэнэ Союзна хэлсээ баталха дурагүй, шэнэлэгдэһэн Союзда орохо тухай асуудалаар бүхы хүн зоной дунда референдум үнгэргэхэ гэһэн бодомжые буруушаадаг хүтэлбэрилэгшэдтэй республиканuудта президентскэ сэхэ хүтэлбэрилгэ тогтоохо хэрэгтэй гэһэн дурадхалнууд оруулагдаа.

* * *

Депутадуудай «Союз» бүлэгые баруулжаа хэлбэрихэ аюулһаа тус бүлэгэй ниитэ суглаан дээрэ үгэ хэлэһэн А. И. Лукьянов һэргылээ. Урда үдэрынь энэ хуралдаан дээрэ болоһон үгэ буляалдаанай үедэ орон дотор тохёолдоһон ниитын-политическэ байдалые үндэһэгүйгөөр сэгнэхэ ябадал ушараа, баалалтын, зонхилхы үзэл бодолнууд элирхэйлэгдээ, ороной хүтэлбэри үндэһэгүйгөөр буруушаагдаа, бэелүүлхээр бэшэ эрилтэнүүд баалалтаар табигдаа. СССР-эй Президентыешье хүсэрхэн баалаха һэдэлгэ гаргагдаа.

Совет гүрэниие һандаргахагүй гэһэн депутадуудай «Союз» бүлэгэй бодомжые зүбшөөгөөд, имагтал общественн бүхы элүүр энхэ хүсэнүүдые нэгэдүүлһэнэй үндэһөөр оромнай түгшүүрилтэй байдалһаа гаража шадаха гэжэ СССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ онсо тэмдэглээ. Шэнэлэгдэһэн социализмын түлөө тэмсэлдэ баруулжаашье, зүүлжээшье хэлбэрингүй, хубилган шэнэдхэлгын хараа шэглэлээр батаар дабшахань шухала.

Суглаанай хоёрдохи үдэртэ тэрээндэ хабаадагшад хубилжа, олохон үгэ хэлэлгэнүүд бүтэмжэтэй удхатай байгаа.

Саг зуурын зохилдуулан таарадалгын соведые һунгалгаар бүхы шатын арадай депутадуудай бүхэсоюзна «Союз» нэгэдэл эмхидхэлэй талаар тодорбо гээшэ. Энэ суглаае нэгэдэлэй эмхидхэн байгуулалтын съезд гэжэ саашадаа тоолохо гэжэ хабаадагшад дуугаа үгөө.

Депутадууд хэдэн документнүүдые баталаа. Ороной Президентдэ хандалга тэдээн соо эгээл шухалань болоно. Энэ хандалга соо шэнэ Союзна хэлсээнэй болон национально-гүрэнэй байгуулалтые наринжуулгын үндэһэ һуури дээрэ шэнэлэгдэһэн федеративна гүрэн — СССР-эй ниитэ нэгэн байлгые бүтэн бүринөөр сахиха хэрэгтэй гэжэ онсолон заагдана.

И. НОВИКОВ, (ТАСС).

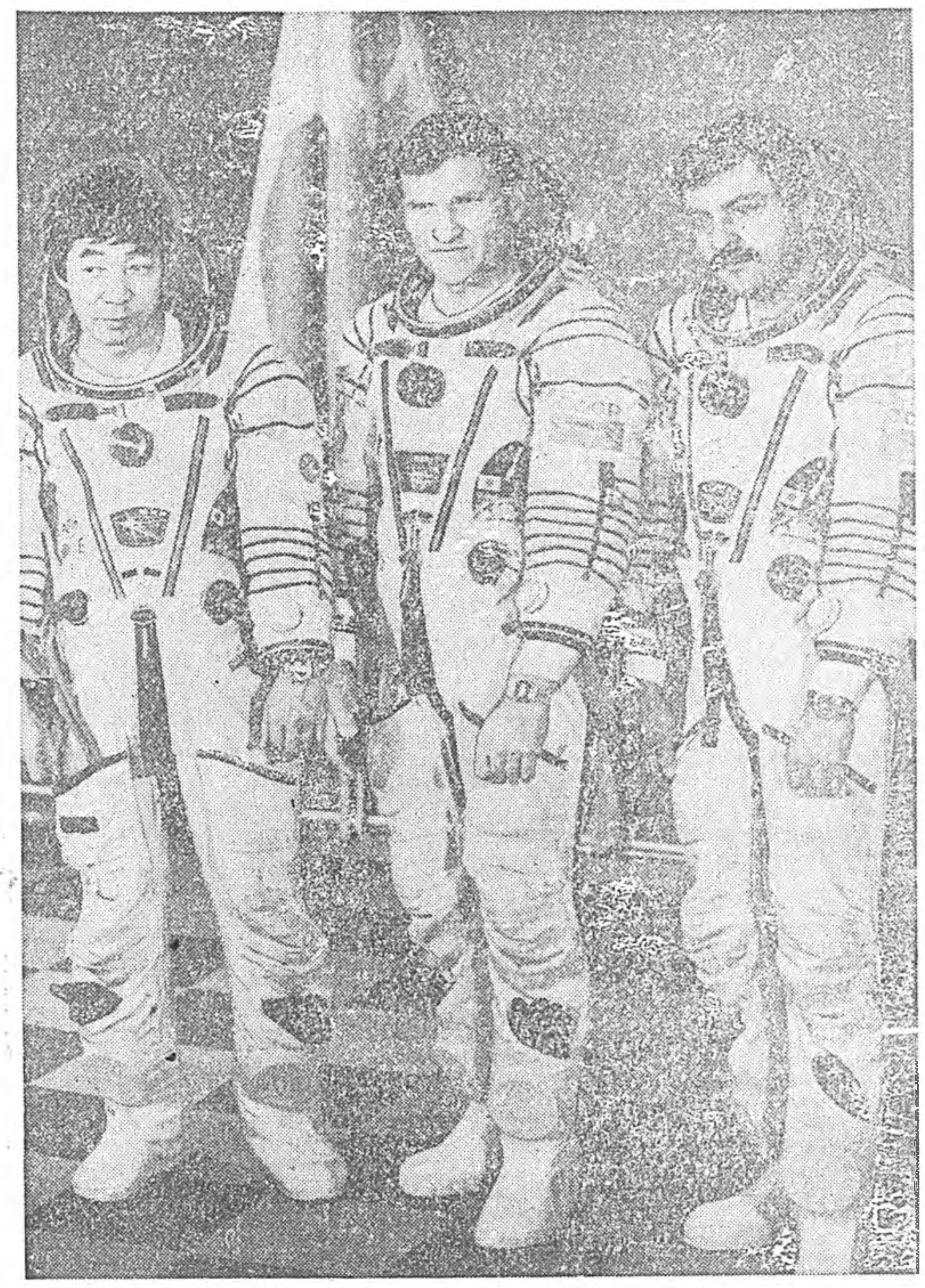

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: космонавтнууд Тоехиро Акияма, В. М. Афанасьев, М. Х. Манаров.
ТАСС-ай фотохроника.

РСФСР-эй Верховно Соведэй сесси

ХУУЛИНУУД БАТАЛАГДАБА

...оной декабриин 1-дэ ...эй Верховно Соведэй ...угларжа, сесси хүдэл... ...һэн байна. Эндэ хуу... ...проектнүүд зүбшэгдэбэ. ...үүн урдань харагдажа ... «Предприятинуудһаа, ...үүдһээ ба эмхинүүд... ...суглуулха тухай» ...хуулиин Россин Фе... ...газар дайда дээрэ ...хэ тушаа РСФСР-эй ...проект зүбшэн хэлсэг... ...документ ехэ удха ...юм. Налогой ашаг ...политикагүйгөөр гүрэ... ...эй засаг байгуулха хүшэр, мүн ороной экономикошье хүгжөөгдэжэ шадахагүй байна бшуу. Заһабари оруулха тушаа түрүүшын дурадхалые депутадууд хахад часһаа үлүү хаража үзөөд, иимэ заһабари оруулхагүй гэһэн шиидхэбэри абаба.

Үгэ буляалдаан үдын хойно үргэлжэлүүлэгдэһэн байна. Арадай артист, депутат О. Басилашвили зүйтэй дурадхал оруулаа гээд һанагдана. Социальна ба соёлой талаар хэрэглэмжэдэ предприятинуудһаа суглуулагдаха налогой хэмжээе 5 процентдэ хүргэе гээд тэрэ дурадхаһан байха юм. Үгэ андалдаанай һүүлээр налогой хэмжээе ехэ болгожо болохогүй гээд депутадууд тоолоно. Энэ үдэрэй эсэстэ хуули баталан абтаһан байна.

Декабриин 2-то хүдэлмэриин үдэрэй богонихон байгаашье һаань, депутадууд тон аша үрэтэйгөөр хүдэлөө гээд һанагдана. Энэ үдэр гурбан хуули баталагдаа.

Палатануудай хамтын заседани дээрэ этикын талаар комиссида оруулагдаха кандидатуранууд зүбшэгдэбэ. Тус комиссида 10 хүн оруулагдаа. Түрүүлэгшээрнь Ю. С. Сидоренко һунгагдаба.

Удаань Россин федерациин прокурор, КПСС-эй гэшүүн Н. С. Трубинай этигэмжэ түлөөлэлгэ батадхагдаһан байна.

РСФСР-эй генеральна прокуророй тушаалые бии болгохо тухай республикын арадай депутадуудай съезд дээрэ дурадхал оруулха гэлэн шиидхэбэри абтаба. Гадна «СССР-эй эрхэтэдһээ, хариин гүрэнүүдэй эрхэтэдһээ, гүрэнэй эрхэтэн бэшэ хүнүүдһээ подоходно налог абаха тухай «СССР-эй хуулиие Россин Федерациин газар дайда дээрэ хэрэглэхэ тушаа РСФСР-эй хуули баталагдаба.

«РСФСР-эй Түбэй банк (Россин банк) тухай» ба «РСФСР-тэй банкын ба банковска аша ябуулга тухай» хуулинуудые зүбшэлгын үедэ үгэ буляалдаан балай болоогүй. Энэншье ойлгосотой ааб даа. Эдэ документнүүдые бэлдэлгэдэ банкнуудай ба эрдэмэй эмхинүүдэй олон хүдэлмэрилэгшэд хабаадуулагдаа ха юм.

Декабриин 3-да РСФСР-эй арадай депутадуудай ээлжээтэ бэшэ съезд хүдэлмэрөө үргэлжэлүүлһэн байна.

В. ДЖИБУТА, Ю. СОЛТЫС,
ТАСС-ай парламентска корреспондентнүүд.

РЕСПУБЛИКЫМНАЙ ажалай үдэр

ХОЛО ҮЛҮҮЛНЭ

...гидромонтаж» тре... ...иноозерскын управле... ...лектив үнгэрэгшэ жэ... ...1990 оной түсэб ...оо, 2 миллион 717 ...түхэригэй барилга-хаб... ...хүдэлмэри хэхээр харалһан байха юм. Управлениин коллектив энэ түсэбтэ дааабарияа сүм дүүргэхын тула жэлэй эхинһээ бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлжэ, арбан һарын туршада 3 миллион 78 мянган түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэжэ, жэлэй түсэб дүүргэжэ шадаа бшуу. Тэрэ тоодо өөһэдынгөө хүсөөр 2 миллион 879 мянган түхэригэй барилга хэһэн байна. Нөөсэ, арга боломжонуудаа тооложо үзөөд, жэлэй дүүрэтэр үшөө 40 мянган түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэхээр хараалаа.

Гэбэшье томо панелеэр гэр барилгын комбинадай барилга дээрэ түсэбөөр хараалагдаһан хүдэлмэри хэжэ шадаагүй. Теэд энэнь тэдэнэрэй гэмээр болоогүй юм. Юуб гэхэдэ, ГРЭС-эй 5-дахи энергоблогто ушарһан авариин хойшолонгуудые усадхалгада нилээн ехэ хүдэлмэри хээ бшуу. Баталһан хэлсээнэй ёһоор, Химнын совхоздо заһабарилгын-техническэ бааза, Сэлэн-Дүүмын заһабарилгын-механическа заводто зэр зэмсэгүүдые бүтээдэг цех бариһан байна. Иигэжэ управлениин коллектив түсэбһөө гадуур ехэ ашаг олзо абаһан байна. Тиин коллективэйнгээ социальна байдалые һайжаруулха аргатай болоо. Хоёр бүлын байха дүрбэн коттедж октябрь һараһаа барижа эхилээ. Ерэхэ жэлдэ 10 иимэ гэр барижа эхилхээр түсэблэнэ.

Н. ДАНДАРОВА.

ШАНАРТАЙЛ ҺАА, БАРИИШАТАЙ

МАНАЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

...гүрэндэ тарган мал, тоһолиг һайн ...шартай һү, сэбэрээр абтаһан, бүхэ ...һатай нооһо ехээр тушааһан ажахы... ...нэмэлтэ түлбэридэ горитойхоноор ...гэдэг гээшэ. Тиин манай корреспон... ...В. Жигжитов Баргажанай райо... ...хүдөө ажахын продуктнуудые худалдан абаха, шанарыень хинаха талаар гүрэнэй ахамад инспектор Н. Цагадаевтай уулзахадаа, хэдэн асуудалаар хандаа юм.

Мүнөө тэрэнэй харюунууд доро толилогдобо.

...ономическа шэнэ гу... ...бтэрүүлэгдэхэһээ хой... ...ой ажахынууд мяха, ...хэ гүрэнэйнгөө за... ...зэргэ дүүргэнэ гэ... граммаар дээшэлжэ, эрхим тарган, дундуур хүшэлһэн мал 1,6 процент олоор тушаагдадаг болобо. Энэмнай үшөөл һайрхамаар дүн бэшэл даа.

...бэ урдандаа илан... ...жэлгын эхин дээрэ ...үлбэр бэетэй, ондо ...бирахагүй малаа гү... ...тушаадаг заншалтай ...һаа, мүнөө хубилалта байгша оной эхинһээ Баргажанай-Адагай мя... ...комбинадта 1500 гаран ...үүсэлэгдэхээр ту... ...дунда зэргээр туд ...335—338 килограмм ...йгээр абтаа. Тодор... ...лэбэл, энэ удаа ажа... ...туранхай мал олоор ...ба. Бүхыдөө бэлэд... ...нктда оруулагдаһан ...ай 181-ниинь туд бү... ...килограмм шэгнүүр... ...н байгаа. Тиихэдэ ...дундуур хүшэтэй, ха... ...үхэр дундаһаа доо... ...лэнхэй, туранхай гэ... ...лтэтэйгээр абтаа. ...л, туранхайгаар тү... ...207 үхэрэй туд бү... ...нүүр 266 килограмм... ...лээгүй.

...ы дээрэнь абажа ха... ...үсэлэгдэхээр худал... ...үхэр малай шэгнүүр ...ойхиһоо 23 кило...

Үнгэрһэн хугасаа соо районой ажахынууд баталагдаһан хэлсээнэйнгээ ёһоор туд бүрэе 37,4 килограмм шэгнүүртэй 6637 хони мяханай комбинадта тушаагаа. Үүсэлэгдэхэ бүхы хонидоймнай 50,4 процентнь эрхим тарган гэһэн сэгнэлтэтэйгээр абтаба. Бусад хонидынь хүсэд һайнаар хүшэлөөгүй, туранхай байба бшуу. Бүхыдэнь абажа харабал, энэ жэлдэ хонидой туд бүриин шэгнүүр 400 грамм доошолһон байгаа.

— Танай һанамжаар ямар ушарһаа гүрэндэ туранхай мал тушаагдаһаар зандаа байна гээшэб?

— Үхэр, хони, адуу туранхайгаар мяханай комбинадта тушаахадаа гансашье Эхэ орондоо хохидол ушаруулна бэшэ, мүн өөһэдөө түрүүлэн хохидоно. Харыт даа. Бага шэгнүүртэй, туранхай мал тушаахадаа мяха ехээр бэлэдхэхэ арга боломжоёо алдана ха юм. Туд бүрэе 250 килограмм шэгнүүртэй үхэрөө һайн шанартай тэжээлээр шахажа, шэгнүүрыень үшөө 100 килограммаар нэмээ һаа, тушаагдаһан бүхы һүрэгһөө хэды ехэ мяха нэмэжэ абаха байнаб. Ехэ болохо. Теэд иимэ арга боломжоёо өөһэдынгөө бодомжогүй ябадалһаа алдахамнай үнэхөөрөө гэмшэлтэй.

Үүсэлэгдэхэ мал соо голодоһондо гаргагдаһан үнеэн, тунжан, хашараг, буха бии байдаг. Теэд ажахынуудай эдэ малаа тушаахаһаа урид суглуулжа шахадаггүйнь гайхалтай. Хэрбээ һаагдажа байһан үнеэнэй голодоһондо гаргагдаа һаань шэргээгээд шахаа һаа, ехэ мяхан абтахал даа.

Туранхай, шэгнүүрээ хүсөөгүй үхэр мал тушааһандаа колхоз, совхозууднай 54780 түхэригэй нэмэлтэ түлбэри абаха аргагүйдэбэ. Харин хонидоо хүшэлүүлэнгүй тушааһандаа 600078 түхэригэй гарзада оробо. Хэрбээ ажахы бүхэниие абажа харабал, район соо Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозһоо илангаяа жэжэ, хамагһаа бага шэгнүүртэй хонид тушаагдаа. Дурсагдагша ажахы туранхай хони тушааһандаа 16055 түхэригэй, үхэр худалдаһандаа 15030 түхэригэй нэмэлтэ түлбэрээ алдаа.

Һайнаар бэлшээгдэжэ, шахагдажа таргалуулагдаагүй үхэр мал Шитханай совхозһоо тушаагдаа. Жэшээлбэл, тус ажахыһаа аяар 147 үхэр туд бүрэе 310 килограмм шэгнүүртэйгээр абтаа. Намартаа энэ ажахын 52 үхэр туд бүрэе 190 килограмм шэгнүүртэйгээр тушаагдаа. Хэрбээ энэ 52 үхэрыень шахажа, туд бүриинь шэгнүүрые 340 килограммда хүргөө һаа, хэды ехэ мяхан нэмэжэ абтаха һэм. Теэд иимэ арга боломжо алдагдаа гээшэл даа.

— Район соо халан абамаар арга шадабаритай, дүршэлтэй коллективүүд, ажахынууд бии ааб даа.

— Байха. Теэд эдэнэрэймнай арга дүршэл бултанай шадабари үшөө болоогүй байһаар. Энэ жэлдэ Баргажанай совхозһоо туд бүрэе 38,4 килограмм шэгнүүртэй 2250 хонин гүрэндэ тушаагдаа. Һүүлэй жэлнүүдтэ районой зарим колхоз, совхозууд гүрэндэ тушаагдаха малаа түлжүүлжэ, томо болгоод шахажа, шэгнүүрыень хүсэлдүүлдэг гуримтай болоожо байна. Жэшээлбэл, Баргажанай совхоздо абтаһан эрэ тугалнуудынь зүргаан һаратайһаа тусгаар түхеэрэгдэһэн гүүртэдэ суглуулагдажа түлжүүлэгдэнэ. Тэндээ абаһаар һайнаар тэнжээгдээд, шахажа таргалуулагдаад, мяханай комбинадта эльгээгдэнэ. Тусхайлбал, намартаа ахалагша үхэршэн Геннадий Юрьевич Черемушкин суглаа ажалладаг үхэршэд Валерий Коновалов, Леонид Колмаков гэгшэдтэйгээ хамта Баргажанай-Адагай мяханай комбинадта туд бүрэе 391 килограмм шэгнүүртэй 240 эрэ хашараг тушаагаа һэн. Энэ һүрэг 1988 ондо зүргаан һаратай тугалнуудһаа бүридүүлэгдээ бэлэй. Ажахытайгаар хэлсээ баталхадаа үхэршэн Геннадий Черемушкин үхэр бүхэнөө 350 килограмм шэгнүүртэйгээр тушааха зорилго хараалаа юм. Тиин эдэнэрэймнай бүхыдөө шэгнүүрыень 268 центнерээр нэмээхын орондо 320 центнертэ хүргэжэ амжалта түйлаһан байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ Уланай колхозой малшад горитой амжалта түйлана. Эндэ туранхай мал гүрэндэ тушааха дутагдал усадхагдана. Тодорхойлбол, Уланай колхоздо арендын харилсаагаар ажалаа эмхидхэһэн залуу малшан Аюша Цырсэнов Ярагтада бүруунуудай гүүртэ даажа абаа юм. Арендаторнууд 300 шахуу бүруунуудаа туд бүриин шэгнүүрые 350 килограммда хүргэхэ зорилго хараалһан байна.

Хилганын колхозой малшан Аюша Будажапович Бадмаев 308 бүруу даажа абаад түлжүүлһэнэй удаа 148 толгойень шахажа, туд бүриин 369 килограмм шэгнүүртэйгээр тушаагаа. Тобшолбол, районой ажахынуудта малаа шахажа таргалуулха һайн байра, шанартай үбһэ тэжээлшье бии. Саашадаа продукциин шанарта шанга эрилтын табигдажа захалха саг тулаа. Гүрэндэ туранхай мал тушаажа, гарза хохидолдо ородог урдынгаа дутагдалһаа хахасаагүйдэ аргагүй гээшэ. Юрэдөө продукцимнай шанартайл һаа, бариишатай ха юм.

АФАНАСЬЕВ Виктор Михайлович

Виктор Михайлович Афанасьев 1948 оной декабриин 31-дэ Брянск хотодо түрэһэн байна. 1970 ондо Качинскын А. Ф. Мясниковай нэрэмжэтэ летчигүүдэй дээдэ сэрэгэй авиационно Улаан тугта училищи дүүргээ. Сэрэгэй-Агаарай Хүсэнүүдтэ летчигоор, удаань летчик-туршагшаар алба хээ. 40 түхэлэй ниидэдэг аппарадуудые жолоодохо аргатай. «Нэгэдэхи классай сэрэгэй летчик», «Нэгэдэхи классай летчик-туршагша» гэһэн мэргэжэлэй нэрэ зэргэнүүдтэй.

В. М. Афанасьев — 1971 онһоо КПСС-эй гэшүүн.

1980 ондо гол хүдэлмэриһөө таһалгаряагүйгөөр Москвагай Серго Орджоникидзын нэрэмжэтэ авиационно институт түгэсхөө. 1985 онһоо замбуулин руу ниидэлгэнүүдтэ бэлдэжэ захалаа һэн. «Союз ТМ» онгосо болон орбитальна «Мир» станци дээрэ ниидэлгэдэ бэлэдхэлэй дүүрэн курса гараа.

МАНАРОВ Муса Хирамaнович

Советскэ Союзай Герой, СССР-эй летчик-космонавт Муса Хирамaнович Манаров 1951 оной мартын 22-то Баку хотодо түрөө һэн.

1974 ондо Москвагай Серго Орджоникидзын нэрэмжэтэ авиационно институт дүүргэһэнэй һүүлээр эрдэмэй-үйлэдбэриин «Энергия» нэгэдэлдэ хүдэлнэ. Мэдэсэ ехэтэй, үүсхэлшэ мэргэжэлтэ байһанаа харуулаа. Ниидэлгын халаанай хүтэлбэрилэгшэ болоод, орбитальна «Мир» комплексын ниидэлгые хүтэлбэрилгэдэ хабаадаһан байгаа.

М. Х. Манаров — 1980 онһоо КПСС-эй гэшүүн.

1978 ондо космонавтнуудай отрядта абтаа юм. 1987—1988 онуудта Муса Хирамaнович гурбадахи гол экспедициин бортинженер боложо, «Мир» станци дээрэ эгээл үни удаан, 366 сүүдхын туршада үргэлжэлһэн замбуулиин соогуур ниидэлгэдэ хабаада һэн. «Хоёрдохи классай космонавт» гэжэ мэргэжэлэй нэрэ зэргэ тэрээндэ олгогдонхой.

М. Х. Манаров — РСФСР-эй арадай депутат.

ТОЕХИРО Акияма

Японой эрхэтэн Тоехиро Акияма 1942 оной июниин 22-то Токио хотодо түрөө юм.

1966 ондо Токиодо Уласхоорондын таряашадай университет дүүргээд, Японой телевизионно Ти-Би-Эс корпорацида хүдэлнэ. Мүнөө үедэ тэрэ ахалагша редакторай болон уласхоорондын һонинуудай программын шэнжэлэгшын тушаалтай.

Тоехиро Акияма репортеероор ниидэлгэдэ бэлэдхэлые Японой Сэрэгэй-Агаарай Хүсэнүүдэй истребительнүүд дээрэ гараһан байна.

1989 оной октябрь соо Космонавтнуудые бэлдэдэг Ю. А. Гагаринай нэрэмжэтэ Түбтэ һорилго хэжэ захалаа һэн. «Союз ТМ» онгосо болон орбитальна «Мир» комплекс дээрэ ниидэлгэдэ бэлэдхэлгын курса гараа.

ПАРТИИН ТҮРҮҮЛЭГШЭ ҺУНГАГДАА

Байгша оной декабриин 2-то Москва хотодо Россин Демократическа партиин (ДПР-эй) нэгэдэхи съезд үнгэргэгдэбэ. Эндэ хамта дээрээ 699 делегат хабаадаа. Тэдэ тус партиин 11 республиканска, 6 хизаарай ба 48 областной эмхинүүдые түлөөлөө юм. ДПР хадаа коммунистнуудта КПСС-тэ эсэргүү шэглэлтэй юм гээд партиие толгойлогшо, СССР-эй ба РСФСР-эй арадай депутат Н. И. Травкин элидхэл хэхэдээ тэмдэглэбэ.

Съезд дээрэ үгэ хэлэгшэд партиин гол зорилгонуудые тодорхойлхые оролдоһон байна. Тиихэдээ тус парти Соведууд бүхэнэй арадай депутадуудые һунгалтын үедэ «КПСС-эй партаппарадай засагые унагаахын түлөө» тэмсэхэ, Россин бэеэ даанги демократическа гүрэн бии болгохын, бүхы зүйлэй зөөриин адли эрхэтэй байхын, ямар нэгэн үзэл сурталые эрдэм ба соёлой баримталха ёһогүй байхын түлөө тэмсэхэ юм гээд заагдана.

ДПР-эй түрүүлэгшээр Н. И. Травкин һунгагдаба.

КАРАЧАЕВО-ЧЕРКЕССКЭ РЕСПУБЛИКА СОНОСХОГДОБО

РСФСР-эй бүридэлдэ байха үшөө нэгэ бэеэ даанги гүрэн Хойто Кавказда соносхогдобо. Тэрэнь Карачаево-Черкесскэ Совет Социалис республика болоно. Ставропольско хизаарай бүридэлдэ ородог Карачаево-Черкесскэ автономито областиин арадай депутадуудай областной Соведэй сесси Черкесск хотодо һаяхан үнгэргэгдэжэ, тус республикын бии болгогдоһон тухай шиидхэбэри абтаһан байна.

Карачаево-Черкессиин статусые дээшэлүүлгэ хадаа абхаз, карачаев, ногай, ород, черкесс болон эндэ ажаһуудаг бусад арадуудай аша туһада зорюулагдана гээшэ гээд сессиин шиидхэбэринүүд дотор тэмдэглэгдэнэ. Энэ ушар арадуудай хоорондохи хани нүхэсэлые улам бэхижүүлгэдэ, соёл, ёһо заншалые хүгжөөлгэдэ, мүнөө үедэ социально-экономическа талаар тохёолдоод байһан хүндэ, хүшэр байдалые һайжаруулгада онсо нүлөө үзүүлхэ юм.

(ТАСС).

Партиин нэрэ хүндые аршалая!

ОЙЛГУУЛАМЖЫН ХҮДЭЛМЭРИ ЭДЭБХИЖҮҮЛХЭ

Мүнөө үедэ манай орон дотор ниитэ-политическэ байдал эли бодо хурсадажа байна гээд бидэ харанабди. Шиидхэгдээгүй экономическа асуудалнууд хадаа элдэб түхэлэй политическэ бүлэгүүдые болон хүдэлөөнүүдые эли бодо эдэбхижүүлхэ нүхэсэл боложо үгэнэ. Иигэжэ тэдэ хубилган шэнэдхэлгын дүнгүүдээр хүн зоной сэдьхэлээ хананги бэшэ байhые hамбаашалан, партида болон социализмда эсэргүү номнол ябуулна.

Тиимэhээ оронииө хүндэ бэрхэшээлтэ байдалhаа гаргажа шадаха бодото гол политическэ хүсэн болохо, партиие хамгаалха гэhэн зорилго табигдана. Энэ ушарта шэнээр байгуулагдаhан засагай демократическа институдай нягта холбоон байгуулагдаха зэргэтэй, КПСС-эй жагсаалhаа олохон коммунистнуудай гаража байhан тула би иигэжэ хэлэнэб. Орон дотор 400 шахуу мянган коммунист партиhаа гараа гэжэ «Аргументы и факты» гэжэ газетэ тэмдэглэнэ. Манайшье республика, район дотор иимэ ушарнууд үзэгдэнэ. Экономическа орёо хүндэ байдал, оронойнгоо ерээдүй тушаа маргаха, өөhэдтөө найдахаяа болилго хадаа коммунистнуудай партиhаа гараха ушар олошоруулна. КПСС-эй жагсаалhаа гараhан хүнүүдтэй хөөрэлдэхэдэ, тэдэ партиин мүнөөнэй политикые ойлгогдоогүй, парти дотор боложо байгаа үйлэ хэрэгүүдhээ буруу тобшолол хэдэг байна гээд элирнэ. Иимэ хүнүүд партиин хараа зорилгонуудые мэдэнэгүй. Эндэ районой партийна организациин, тэрэнэй эхин организацинуудай алдуу эндүүнүүд харагдана. Партийна организацинуудай ажал ябуулгын үүргэ мэдэрэгдэхэеэ болинхой.

Экономикодо, мүн тэрэшэлэн политикада баримталагдадаг элдэб шэглэлнүүд байха ёhотой гэжэ баталнаб. КПСС дотор илгараhан демократическа платформые парти доторхи зүб шэглэл гээд тоолохо байнаб. Парти доторхи бүлэгүүд хадаа политическэ талаараа адли тэгшэ эрхэтэй байха ушартай. Политическэ элдэб ондоо hанал бии байха ёhотой гэжэ соносхоhон хадаа энэ демократическа платформые буруушааха ёhогүйбди. hүүлэй hүүлдэ дүтэрхы программатай хоёр парти бии болохо магад. Энэ шалтагhаа партинуудай гэшүүдэй хоорондо бэшэ, харин үзэл сурталай хоорондо тэмсэл болохо ёhотой гээд hанагдана.

Энэ тэмсэлдэ илажа гараhан парти гүрэнииө хүтэлбэрилхэ эрхэтэй гээд хүн зон мэдүүлхэ байна бшуу. Партиин зонхилжо байhан үедэ ажабайдалай хэмжээнэй доошолходо, зон тэрэнииө дэмжэхэгүй. Эдэ жэлнүүдэй үедэ партиие буруу замаар шэглүүлhэн байгаабди гэжэ үзэл бодол идхагшад мэдэхэ ушартай. Урдандаа гүнзэгы ухаан бодолтой, бэлиг шадабаритай хүнүүд партиин зүгhөө хашагдадаг, мүрдэгдэдэг байhан гээд бидэ мэдэнэбди. Эдэбхи үүсхэл гаргагшад, халтад лэ гээ hаа, хэhээгдэдэг байгаа.

Манай орон дотор хубилган шэнэдхэлгын эхилhээр табан жэл үнгэршэбэ. Гэбэшье hайн тээшэ болоhон хубилалтанууд үгы гээд шаналан хэлэлтэй. Манай демократи өөрынгөө hайн талые харуулаагүй байhаар. Ороной социально-экономическа ажабайдалда урагшаа алхам балай хэгдээгүй.

Арад зониие хайшан гэжэ эдеэ хоолоор хангахаб гэhэн эгээл шухалын шухала асуудал мүнөө табигдаад байна. Хүдөөгэй ажалшад тушаа онсо анхарал табигдадаг болохо ёhотой гээд hанагдана. Хүдөө ажахыда хүдэлдэг зоной бусад hалбаринуудай ажалшадhаа ехэ салин олодог болобол, эндэхи байдал hайн тээшээ эли бодо хубилха hэн. Мүнөө үедэ таряашадай, малшадай ажал гээшэ эгээл хүндэ хүшэр байhаар. Хүдөөгэй ажалшадай ажалые түгэс оньhожоруулха шухала. Хүдөөдэ хэрэглэгдэдэг hайн техникэ бүтээжэ шадахагүй хадаа хари гүрэнhөө худалдажа абаха байгаа. Газар дээрэ хүдэлдэг зоноо хангаял гэхэ байнаб.

КПСС-эй XXVIII съезд түүхын хуудаhанда оробо. Тэрэнэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ хүдэлмэриеэ эрид hайжаруулха хэрэгтэй. Үнгэрэгшэ районно партийна 36-дахи тоосоото-hунгалтын конференци дээрэ эрид шанга эрилтэнүүд табигдаба. Партиин райкомой хүдэлмэри үгэ хэлэhэн делегат бүхэн шүүмжэлээ hэн.

Съездын hүүлээр нилээд горитой саг үнгэрбэ. Тэад районно партийна организацида болоhон хубилалта харагданагүй. Ээлжээтэ партийна конференцидэ бэлдэхэ, тэрэнииө үнгэргэхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулагдаха юм бэээ. Гэбэшье мүнөөдэрэйнгөө асуудалнуудые хараада абахал байгаа. Үнгэрhэн үе соо партийна эхин организацинуудай секретарьнарай оройдоол нэгэ семинар үнгэргэгдөө.

Оромнай дэлгүүрэй экономикодо орожо байна. Энэ талаар партиин рескомой бэелүүлхэ программа соо эли тодо юумэн үгы шахуу. Энэ программа соо hургуули тухай юуншье хэлэгдээгүй. Бусадшье олон асуудалнууд hуурияа олоогүй гэхэ байнаб. Онсолон хэлэхэдэ, энэ орёо, хүшэр хүндэ үедэ партийна организацинууд ойлгууламжын хүдэлмэри эрид эдэбхижүүлхэ, хүн зонтой уулзажа хөөрэлдэхэ, элдэб шухала асуудалнуудые тайлбарилха уялгатай гэжэ тоолоноб. Бидэ hурагшадайнгаа дунда энэ хүдэлмэри саг үргэлжэ, аша үрэтэйгөөр ябуулхые оролдонобди.

Э. БУДАЕВ,
Нарhатын техническэ мэргэжэл олгодог училищиин партийна эхин организациин секретарь.

НАГАСА ЭЖЫНГЭЭ ЗААБАРЯАР

Бухы наhаараа hаалишан ябаhан Надежда Базаржаповна Галсанова нютагаймнай суута гараhан ажалша зоной нэгэниинь юм. Энэ наhандаа хара ажал уйгүйгөөр хэжэ, гарайнгаа альганай шэрүүн, хурганүүдайнгаа модохир болотор үнеэ hааxа ябаhан ажалайнь намтар аяар тэрэ хатуу шанга 1946 онhоо эхитэй.

Дайнай үеын үхибүүдэй бэрхэтэйхэн хуби заяан бултанда мэдээжэ. Эсэгэнь Баасатын Галсан баруун дайнhаа бусаагүй. Тиимэhээ Надя басаган бүри багаhаа эхилээд, нагаса эжыгээ дахажа, хэhыень хэлсэжэ, бариhыень барилсажа, анханhаа ажал хэхэ ехэ дуратай хадаа сүлөө тухагүй хүдэлжэл үнжэдэг бэлэй. Нагаса эжынь hаалишан hэн. Баhал тэрэниие дахажа өөдөө болоhон Нэдиин эжы — Цырен-Ханда Данзановна Ринчиновагай залуудаа колхозой ажалда хам оролсожо, хамсыгаа шуун хүдэлдэгынь Хүхэ-Добын үбгэд, хүгшэд булта мэдэхэ даа. Тиимэhээл Надежда Галсанова угайнгаа мэргэжэлые үргэлжэлүүлхэ, малшан болохо хубитай түрэhэн байшоо бшуу.

— Сэхыень хэлэхэдэ, hургуулида hураха сэнэггүй, hүзэггүй байhан хүн эгша гүб. Ажал гэхэдэ, ухаа алдадаг, тэрээнhээ ондоо юушье бододоггүй байгааб. Эжынгээ үнеэдые hаалсаха гэжэ дугташажа байгша hэм. Түрэхэ гарахаhаа хойшо малшан болохо угтай хүн байгаа гээшэ ааб-заб даа, яахабши,— гэжэ Н. Б. Галсанова хөөрэнэ.

Тэрэ жэлдэ Надя басаган оройдоол найматайхан ябаа. Ehoopoo хоёрдохи класста hураха байгаа. Нагаса эжынь борсогор жаахан үхибүүе хара ажалда табиха зүбшөөлөө үгэхэдөө олон юумэ бодожо үзөө, ухаагаа hайсахан лэ гүйлгөө ёhотой гэжэ би таамагланаб. Найматайхан үхибүүе hургуулиhаань болюулжа, хара багаhаань ажал хүүлэхэ гээшэ хүгшэн эхэдэнь амартай хэрэг бэшэ hэн. Хэн мэдэхэб, [illegible]

Гүүртэнь тэрэ үедэ Хөөлэнтин нүүрай хойно түбхинэнхэй hэн. [illegible]

хэдэн дахин эбэлгэжэ, үнеэдэ hааха. Эжынь хорёод үнеэ hаадаг, тэды тугал харадаг байгаа. Аяар хэдэн модо газарhаа мори шаргаар үбhэ, hолоомо зөөлсэхэдэнь үхибүүндэ гоё hэн даа! Тэрэмнай бухы ажалаа гараар, мориной хүсөөр лэ хэдэг үе hааб даа. Үхэрэйнгөө шэбааhа морин шаргаар гаргаха, хохироо өөhэдөө бэлдэхэ, үнеэгээ hааха, тугалаа хүхүүлхэhээ гадна, бүхэли үдэр соо хэхэ ажал hаалишан хүндэ юу барагдахаб.

Залуу наhаяа Надежда Базаржаповна иигэжэ hанан дурсана:

— Эдир наhанайнгаа охин дунда, хүйтэн халуунииө мэдэхэгүй ябахадаа, намарай гаглюунда али нэгэ яаралай сагта эртэ үглөөгүүр гуталаашье углангүй хүл нюсэгөөр гаража, үнеэ hааха ушар болодог hэн. Хэбтэжэ байhан үнеэ бодхоожо, hууриднь хүлөө, мүн үнеэнэйнгээ сами соонь гараа хэжэ дулаасуулхаш. Гутал, хубсаhаншье хомор лэ байhан саг ха юм.

Тэрэ иигэжэ хэлээд, удаан бодолгото болон hууна. Али хүйтэ нойтоор ябаhан залуу наhаяа hанахадань заримдаа гунигтайшье байжа болоо.

1958 ондо Надежда Галсанова гэр бүлэтэй болоо. Тиигээд Хэжэнгынгээ совхозой Толгойн гүүртэдэ hаалишанаар хүдэлхөө ерээ hэн. Нүхэрынь баhал тэндэ адуулагшанаар хүдэлдэг байгаа. Жэл бүхэндэ абаhан түсэбөө дүүргэхэ гэжэ эрмэлзээн ажалладаг бэлэй.

— Хорёод үнеэтэй, баhал эды тойроной тугалтай байхаб. Үбэлдөө hүеэ хүнэг соо хүргэжэ тушаадаг байгаабди. Тиихэ үедэ Худанай зүүн бэедэ hү тушаан абадаг Улзытын пункт байдаг hэн. Табяад онуудаар hааhан hүеэ сараар шэрэжэ тушаагша hэмди. Тэндэhээ тэрэ hүмнай Хэжэнгын тоhоной завод асарагдадаг байhан юм бэшэ аал даа,— гэжэ Надежда Базаржаповна дурсана.— Толгойдо бидэ гэр бүлөөрөө байраар байдаг, эбтэй ажаhуудаг, ажалладаг байгаа- [illegible]

Зураглал

классай малшан», гэhэн нэрэ зэргэдэ хүртөө. Ажахы соогоо эгээн түрүүлэн үнеэн бүриhөө 2000 килограмм hү hаажа, ехэ амжалта түйлаа бэлэй. 1971 ондо эрхим үрэ дүнгүүдые түйлаhанайнгаа түлөө Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнагдаа.

Надежда Галсанова hая болотор hаалишанаар хүдэлөө. Гурбан жэлэй саана hайн дураараа гүүртынгээ тугалшан болоо юм. Түрүүшынгээ жэлдэ 40 тугал даажа абаа hэн. Тугал бүхэнэй шэгнүүр hайса дээшэлүүлхэ, тобир тарганаар түлжүүлхэ зорилготой ажаллаа. 1990 оной октябрь болотор Н. Б. Галсанова энэ ажалдаа хүдэлжэ, даажа абаhан тугалнуудаа хэшараг болоторнь харaад, hаяхан совхоздоо тушааба. Энэшье ажалдаа Надежда Базаржаповна амжалтатай, магтаалтай ябаа.

— Шанаагай эрье дахажа, тарянай захаар уhатай, ногоотой газарыень хаража адуулхада, мал хараа байса hайн тобиржодог, таргалдаг юм, — гэжэ тэрэ хөөрэнэ.

«Мал баглал аргагүй бэрхэ хүн даа. Хүнэй малые зүhөөрнь хуу таняад байдаг. Хэзэрэ тугалаашье адуулжа ябахадаа, хаана ямар зүhэтэй мал ябаа hэм гэжэ асуубал, алдангүй хэлэжэ үгэхэ. Олохон лэ хүн Надиhаа малаа hурагшалжа олоhон байгша»— гэжэ Да- [illegible]

Э. ДАМБАЕВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Н. Б. Галсанова.

Д. САМБУЕВАЙ фото.

Хэжэнгэ район.

УЛААН-ҮДЫН ЛВРЗ-дэ

ТҮРҮҮ БРИГАДА

Транспортна цехэй коллектив завод соогоо түрүүлэн цехэйнгээ бригадануудай дунда социалис мүрысөө дэлгэрүүлжэ эхилhэн байна. Мүрысөөнэй гуримай ёhoop локомотивна бригаданууд дизельнэ түлишэ алмаха, транзитна вагонуудай зогсохо сагые хороохо, hарын туршада локомотив түсэбөөр хараалагдаагүй заhабарилгада оруулхагүй ёhотой.

Баталагдаhан гуримай ёhoop мүрысөөнэй дүнгүүд hара бүри согсологдожо, мэргэжэлээрээ эрхимлэгшэд тодоруулагдадаг юм. Үнгэрhэн hарын дүнгүүдээр ахалагша машинист Б. Е. Исаковай хүтэлбэрилдэг коллектив локомотивна бригадануудай дунда дэлгэрhэн мүрысөөндэ түрүүлжэ гараа. Тус бригада локомотивуудые бүрин бүтэн байлгажа, заhабарилгада оруулнагүй, нормын ёhoop 6,2 часай туршада транзитна вагонуудые ашалга, буулгалга доро байлгаха ёhотой аад, үнэн дээрээ 5,4 час хүрэтэр хорооhон байна.

hарын туршада 225 килограмм дизельнэ түлишэ алмаха уялга абажа, бригада бодото дээрээ 1000 килограмм алмажа шадаа.

«Мэргэжэлээрээ эрхилэгшэ» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ тепловозой машинист Г. А. Бурков, машинистын туhалагша В. Г. Хурбугулдаев, поезд бүридхэгшэ В. П. Василенко, М. М. Иванова, түмэр замай кранай машинист С. И. Деребин, В. М. Добрынин гэгшэд хүртөө.

ТҮХЕЭРЭЛГЭ ХАБСАРГАГДАХАНЬ

Оньhожоруулгын, автоматизацилгын хэрэгсэлнүүдые, шэнэ техникэ үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ байгша оной түсэбэй ёhoop заводой цехүүдые зэр зэбсэгүүдээр зэбсэгжүүлхын тула 400 мянган түхэригэй стандартна бэшэ түхеэрэлгэнүүд бүтээгдэхэ ёhотой юм. Энэ жэлэй үнгэрhэн гурбан кварталай туршада механо-бүридхэлгын, электро-заhабарилгын, заhабарилгын-механическа цехүүдэй коллективууд 333 мянган түхэригэй түхеэрэлгэнүүдые бүтээhэн байна. Байгша оной хоёрдохи хахадhаа түүхэй эд, материалнуудаар хангалга эрид муудажа, энэ түсэб дүүргэлгэ орёо болоо. Гадна эдэ цехүүдтэ мэргэжэл түгэс хүдэлмэришэд дуталдана. Локомотив заhабарилгын үйлэдбэриин цехүүдтэ электровоз туршалгын станци зэр зэбсэгүүдээр зэбсэгжүүлэгдэхэгүй, тягова двигателиин зүйлнүүдые hэльбэдэг участок байгуулагдахагүй, локомотивай мөөр угаадаг машина тодхогдохогүй гээд эли болоо.

Иимэ байдалай гол шалтагаан гэхэдэ, барилгын управлениин эдэ объектнүүдтэ барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэхээр мүнгэ зөөри hомологдоногүй. Энэ хэрэгтэ үгтэhэн мүнгэ зөөриие тэдэнэр гурбадахи квартал соо ашаглаhан байна. Вагон заhабарилгын цехтэ суфле заhабарилдаг участогта агаар сэбэрлэдэг түхеэрэлгэ уhаар, дулаагаар хангалгын цехэйхид мүнөө болотор хабсаргаагүй. Эндэ ехэшье бэшэ хүдэлмэри хэгдэхээр үлэнхэй. Гэбэшье энэ түхеэрэлгын хабсаргагдахада, ажаллаха эрхэ байдал hайжаруулагдаха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлэгдэхэ байна.

ДҮНГҮҮД СОГСОЛОГДОБО

Профкомой үргэдхэгдэмэл суглаан боложо, заводой цехүүдэй дунда дэлгэрhэн ажалай урилдаанай дүнгүүдые согсолжо, эрхимлэжэ гарагшадые тодоруулба. Заhабарилгын-механическа, транспортна цехүүдэй коллективууд байгша оной эхинhээ бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлжэ, hара бүриин даабари сүм бэелүүлнэ. Тиигэжэ эдэ коллективүүд цехүүд сооhоо шалгаржа гараа. Булад шудхалгын, транспортна цехүүдэй столовуудай коллективууд абаhан уялгаяа урагшатай дүүргэжэ, заводой столовонууд сооhоо эрхимлээ. Заhабарилгын-механическа цехэй коллектив жэлэй эхинhээ hайн шанартай продукци үйлэдбэрилжэ, шанарай талаар заводой цехүүдэй дундаhаа шалгарба.

ВЕТЕРАН

Электромашина цехтэ ажалай олон ветеранууд хүдэлдэг юм. П. Г. Томилов тэдэнэрэй нэгэн болоно. 1949 ондо тэрэ эндэ хүдэлхөө ерэhэн байна. Эдэ он жэлнүүдэй туршада тус цехтэ хүдэлхэдөө дүршэл шадабари ехэтэй дээдэ гарай мэргэжэлтэн болонхой. Олон жэлдэ эрхим шанартай продукци бүтээжэ, «уран гартай мастер» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэhэн юм.

Петр Георгиевич Томиловай хүтэлбэрилдэг токарь-росточнигуудай бригадын коллективтэ гол түлэб залуушуул ажалладаг юм. Бригадынгаа олон гэшүүдые тэрэ hурган хүмүүжүүлhэн байна. hара бүриин түсэбтэ даабаринуудые сүм дүүргэжэ, цех, завод дотор дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ нэгэтэ бэшэ түрүүлжэ гараа.

Олон жэлдэ эрдэмтэй hайнаар хүдэлhэнэйнгөө түлөө П. Г. Томилов «Ажалдаа шалгарhанай түлөө» медаляар, заводой, СССР-эй Зам харилсаанай Министерствын Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаhан, «ЛВРЗ-гэй ветеран» гэhэн хүндэтэ нэрэ солодо хүртэhэн байха юм.

В. КАРНАУХОВА.

Түүхэтэ үнэн зүбые hэргээхэ

БАТА ҮГЭЭ ХЭЛЭХЭ ЗЭРГЭТЭЙ

Буряадай ССР-эй бэеэ даанги байдал тухай Деклараци соо манай республикын урданай нэрын нэгэ хубинь үлөөшье hаань, энэ асуудалаар үгэ буляалдаан болоhон зандаа. Буряадаар уншадаг зон энэ асуудал «Буряад үнэн» газетын хурсаар табиhые анхарhан байха. Тиимэhээ энэ асуудал шиидхэгдээ, тэрээн тухай хэлсэhэнэйшье үлүү гээд хэлэжэ болохогүй. Бүхы депутадууд энэ шухала асуудалай бии байhые ойлгохо, мэдэхэ ёhотой.

1958 ондо манай республикын бодото нэрын хубилгагдаhые мэдэнэбди. Энэмнай арад зонтой хэлсэнгүй, хүтэлбэрилэгшэдэй хоорондоо хэлсэжэ бэелүүлhэн ябадал байгаа. Тэрээнhээ хойшо үнгэрhэн жэлнүүдтэ манай ухаан бодол, соёл ехээр хүгжөөшье гэхын аргагүй хаш. «Манай республикада монголнууд ажаhуудаг юм гү» гэhэн асуудал табигшад энээниие гэршэлнэ. Энэ асуудал табигшад монголшууд Монголой арадай республикада ажаhуудаг юм гэжэ тоолоно. Иимэ хүнүүдтэ МНР-тэшье сэбэр монголнууд үгы шахуу юм гэжэ мэдүүлхэ хэрэгтэй. Энэ хадаа республикымнай олон зоной уг гарбалаа, үндэhэн түүхэеэ мэдэхэгүй байhыень харуулна. Эндэ Буряадай эрдэмэй түбэй монгол хэлэ бэшэгэй түүхэ болон хэлэ шэнжэлдэг хүдэлмэрилэгшэдэй гэм багa бэшэ. Энэ талаар ябуулжа, хэжэ байhан шэнжэлгэнүүдээ арад зондо тобойсо харуулнагүй.

Чингис хаанай гүрэн түрын бүридхэхэhөө бүри урда Байгал шадар буряад-монголнууд ажаhуудаг байhан юм гээд олон түүхын баримтанууд гэршэлдэг. Харин Монголой арадай республикада гол түлэб халха-монголнууд ажаhуудаг. Тиимэhээ түүхын үнэниие баримталбал, МНР халха-монголой арадай республика гэжэ нэрэтэй байха байгаа. Харин манай Буряадай республика «Буряад-Монголой» гээд ябаха байгаа. Гэбэшье 1921 ондо Монгол арад республикаяа «Монголой» гэжэ нэрлээ гээшэ ааб даа. Энэ хадаа тэдэнэй хэрэг.

Сэхыень хэлэхэдэ, ма[illegible] республика Буряад-Монго[illegible] гээд лэ нэрлэгдэхэ ёhо[illegible] байгаа. Энээн тухай м[illegible] эрдэмтэдэй бэшэhэн ст[illegible] тон зүб, түүхын шухала [illegible] римтатай гэхэ байнаб. [illegible] манай буряад арадай зүг[illegible] тые баримталhан халха, [illegible] ойрод, түмэт, барга мо[illegible] нуудтай нэгэ уг гарба[illegible] байhыемнай гэршэлнэ. [illegible] иимэhээ түүхэтэ барим[illegible] дые энэ асуудал шиидхэ[illegible] заатагүй хараада абаха [illegible] тойбди гэжэ hананаб.

Манай эрдэмтэдэй хэ[illegible] баримтануудта этигээгүй [illegible] монголшуудай түүхэ шэнж[illegible] дэг орон соогоо мэдээжэ [illegible] дэмтэдтэ, хари гүрэнэй[illegible] эрдэмтэдтэ хандаха арга[illegible] бшуу. Жэшээлхэдэ, монгол[illegible] эрдэмтэдэй Бүхэсоюзна а[illegible] циациин түрүүлэгшэ акад[illegible] В. М. Солнцев, монголшу[illegible] дэмтэдэй Уласхоорондын [illegible] социациин генеральна се[illegible] тарь академик Ш. Бира, [illegible] дапештын университедэй [illegible] бэй Азиин кафедрые да[illegible] Д. Кара болон бусад бо[illegible] Эдэ болон бусад эрдэ[illegible] манай Буряад орондо ер[illegible] гээшэ.

Тиигээдшье үшөө нэгэ [illegible] далда анхарха ёhотой[illegible] «Буряадай» гэhэн үгэ[illegible] олондо заншалта болошоо [illegible] юм даа. «Буряад-Монгол[illegible] гэжэ ута унжагай болгоhо[illegible] хэрэг бии гү? Ондоо хүн[illegible] дээр танилсахадаа «би [illegible] ряад-монголби» гэхэдэ [illegible] гээшэб? «Би буряадби» г[illegible] дээрэ шэнги.

Арадайнгаа түүхэ хүнд[illegible] жэ, манай республикые [illegible] лита ёhoop «Буряад-Монгол[illegible] гэжэ нэрлэбэл зүбтэй бай[illegible] Гэбэшье республикынгаа [illegible] нөөнэй ниитэ-политическэ [illegible] жэлтые хараада абажа, [illegible] ряад», «Бурятия» гэhэн [illegible] нүүдые бапал хүүлита бо[illegible] үлөөхэ байна.

Энэ асуудал үндэhэн [illegible] hанамжа хараада абажа, [illegible] дуу байдалда, бүхы тал[illegible] зүбшэжэ, арадай депута[illegible] шиидхэхэ ёhотой болоно. [illegible] эрдэмтэд өөhэдынгөө б[illegible] үгэ хэлэхэ зэргэтэй.

В. ДАВАЕ[illegible]
инженер[illegible]

ТАСС: ТОБШО hОНИН

МУРМАНСК. Холын Хойто зүгэй түс хотодо овощоор хангаха талаар бэрхэшээлнүүд баhал үзэгдэнэ. Гэбэшье тохёолдоhон эрхэ байдалда нютагай засагаархид овощ асаруулха арга бэдэржэ олоно. Жэшээнь, хайр шулуу ехээр үйлэдбэрилжэ, ороной олохон районуудта эльгээгээд, орондонь хүдөө ажахын продукци абана. Бэлэдхэгдэhэн овощ ба үрэ жэмэс hайнаар хадагалха тухай асуудал шангаар табигдадаг. Эндэхи горплодоовощторгдо жэжэ, хүсэд эдеэшээгүй, шанар муутай овощ ба үрэ жэмэс буйлуулан болбосоруулха талаар түсхай цех хүдэлдэг. Яблока hайса илгаад, ком[illegible] дой холисо бэлэдхэдэг. У[illegible] дань хаягдадаг байhан [illegible] хартаабхаар техническэ к[illegible] мал хэжэ hуранхай.

МЯГЕЛЬ (Минск о[illegible]). Хэдэн арбаад жэл соо эл[illegible] сортын лимонадуудые үйл[illegible] бэрилжэ байhан hэрюун ун[illegible] нуудай нютагай заводой [illegible] дээрэ хүнэй бэедэ туhатай [illegible] hатай, металлнуудтай, ех[illegible] татай аршаан үйлэдбэри[illegible] дэнэ. Эндэhээ холо бэшэ[illegible] оршодог Нарочь нуурай [illegible] рээр «Нарочанская» гэжэ [illegible] нэрлэгдээ юм. Мүнөө [illegible] приятида үдэр бүри 50 м[illegible] ган бүтылхэ аршаан юулэн[illegible]

Экскаваторай машинист А. П. Русановский Холбоолжоной шулуун нүүрhэнэй уурхайн үнинэй хүдэлмэришэдэй нэгэн болоно. Александр Павлович наhанайнгаа амаралтада гарабашье, түрэл предприятидаа түрүүшүүлэй зэргэдэ ажалладаг зандаа. Уурхайда хүдэлхэ үедөө тэрэ нилээн олон хүбүүдые hурган хүмүүжүүлhэн байна. Мүнөөшье А. П. Русановский залуушуулые хүдэлмэридэнь дадхаан hургана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. П. Русановский.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

hАНААГАА АМАРАНГҮЙГӨӨР

Зүдхэлиин «Родина» колхозой гэшүүн Бадма Жигжитжапович Жамбалдоржиев Агын округой эгээл түрүүшын арендаторнуудай нэгэн юм. Дүрбэдэхи жэлээ энэ онол аргаар ажаллахадаа, тэрэнэй хүтэлбэрилдэг коллектив ажалдаа бусадhаа үндэр үрэ дүн түйлаhан юм. Манай штатнабэшэ корреспондент Л. И. Тумурова түрүү арендатортай хөөрэлдэhэн байна.

— Бадма Жигжитжапович, хүлгөөтэ мүнөө үедэ ямар зорилго урдаа табяад ажалланат?

— Хүдөө ажахын түлөөлэгшэ байhан тула, дэлгүүрэй экономикодо hалбариингаа яагаад орохо байhан тухай асуудалаар hанаата болоноб. Хэнэйшье мэдэhээр, экономикын аша туhа нэн түрүүлэн адууhа малай ашаг шэмэhээ, хадалан гаряалангай үрэжэлhөө тон ехээр дулдыдадаг. Зүгөөр, манай районой хүдөөгэй ажалшад hү багаар, туранхай мал гүрэндэ тушаажа, ехэхэн хохидолдо ороно. Гадна хайшалhан ноохонноймнай шанар баhал хангалтагүй. Ажалаа иимэ ахираар эрхилдэг аад, дэлгүүрэй экономикодо яагаад урагшатай орожо болохоб даа. Тиимэhээ бидэ хойшодоо мал ажалаа үндэhөөрнь hайжаруулха ёhотойбди. Тииhэнэй ашаар малай ашаг шэмые 1,5—2 дахин дээшэлүүлхэ уялгатайбди. Жэшээнь, үнеэн бүриhөө 3 мянган килограммhаа бага бэшэ hү hаадаг болохо, гүрэндэ туранхай мал тушаахаяа болихомнай.

Харууhалагдаhан малай тоо толгой, ашаг шэмэнь бэлэдхэгдэhэн тэжээлhээ, элдүүрилдэг газарhаа, бэлшээриhээ дулдыдаха байна. Манай эндэхи эрхэ байдалда газар таряалантай, бэлшээриин ашаг үрые 50-яад процентээр дээшэлүүлхэ арга бии. Тиимэhээ хоёр-гурбан жэлэй туршада газар дээрэ нилээд ажал ябуулхаар болоод байна. Элдэб янзын элбэг тэжээлтэй болоод байхадаа, манай малшад hайн шанартай продукци ехээр үйлэдбэрилхэ аргатай юм.

Мүнөө үедэ манай энээгүүр сүлөөтэ экономическа зонодо орохо тухай хөөрэлдөөн үргэдэнэ. Тиигэжэ өөhэдынгөө үйлэдбэрилhэн продукци өөhэдөө мэдээд, эдэбхи үүсхэл гаргажа, өөhэдтөө бариишатайгаар худалдаха болоно бшуу. Энэмнай тон hайн хэрэг гээшэ ааб даа. Зүгөөр мүнөөдэрэй байдалаар манай район иимэ хэрэг эрхилхэ ямаршье бэлэдхэлгүй, үндэhэ hууригүй байна.

— Танай бодомжолдогоор, экономикоёо ашаг үрэтэйгөөр хүгжөөбэл, хойшодоо хохидолдо орохогүй болоно гүбди?

— Тиимэ даа. Нэн түрүүлэн продукци үйлэдбэрилгэеэ эрдэм ухаанай үндэhэн дээрэ эрхилхэ ёhотойбди. РАПО-гой мэргэжэлтэд арендаторнууд болон фермернүүдтэ ажахы үйлэдбэрилгын али нэгэн онол аргын бариишатайе бодото жэшээ дээрэ харуулха, элирхэйлхэ ушартай. Мүн үйлэдбэриин коллективүүд али нэгэн коллективтэй түсхай хэлсээнэй ёhoop харилсаа холбоо байгуулха ёhотой. Хүдөө нютагуудай профсоюзай эмхинүүд энэ талаар hуралсал эмхидхэжэ, өөhэдынгөө гэшүүдэй эрхые хамгаалхаар оролдохо болоно. Жэшээнь, арендаторнууд экономико эрхилхэ үндэhэ hуури шудалбал, хэлсээ баталхадаа, шадамар байха байна. Харин профсоюзууд аша туhатай hуралсал эмхидхэхэ тухай бодомжолногүй. Мүнөө үе сагта партийна комитедүүд бэеэ абаад, hуралсал тухай анхаралаа хандуулхаа болинхой гээшэ.

Россин Федерациин профсоюзай комитет байгуулха конференцидэ делегадаар hунгаргдажа, тэрэнэй ажалда хабаадалсаа hэм. Тэрэнэй хүдэлмэридэ гол түлэб профсоюзуудай обкомуудай болон бусад эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд делегадуудаар hунгагдаа юм. Нам шэнги юрын ажалшад делегадуудай оройдоол гурбанай нэгэ хуби тоотой байба. Конференциин хүдэлмэридэ хабаадалсаhан үндэр тушаалта делегадууд нэн түрүүлэн профсоюзай аппарадта ажалладаг хүдэлмэрилэгшэдэй хүлhэ салин дээшэлүүлхэ тухай асуудалда нилээд горитойхон сагаа hалгаа hэн. Минии hанахада, профсоюзуудай аппарадай хүдэлмэрилэгшэд комсомолой болон партийна комитедүүдэй хүдэлмэрилэгшэдhөө салингаараа дутахагүйе оролдоол ха. Зүгөөр ажалша зоной эрхые хамгаалха, тэдэнэй байдал hуудалые hайжаруулха тухай хөөрэлдөөн конференциин үедэ хомор лэ болоо hэн.

— Бадма Жигжитжапович, мүнөө бэелүүлжэ байhан ажал тухайтнай хөөрэлдэе. Үнгэрэгшэ жэлнүүдтэ ажал дээрэ хэр зэргын дүнгүүдые түйлаа hэмта?

— Бидэ арендна онол аргаар ажалаа дүрбэдэхи жэлээ эрхилнэбди. Урда жэлнүүдэйхидэ орходоо, мүнөө жэл 863 түлгэнүүдые даажа абаад ажалланабди. Хонид 17 hарын туршада харууhалагдаад байхадаа, 17,5 килограмм нэмэлтэ шэгнүүр татаhан байна. Хонин бүриhөө 4,2 килограмм ноохо хайшалаабди. Мүнөө намар хоёр отара хонидые өөhэдтөө даажа абабабди. Эдэ үдэрнүүдтэ хото хорёоень барижа түгэсхэбэбди.

— Танай арендна звено урда жэлнүүдтэ үхэр мал харууhалдаг байhан гээшэ. Эдэнээ шахан таргалуулга хэр зэргэ эмхидхэгдэнэб?

— Энэ жэлдэ 170 хашарагуудые дунда зэргээр 435 килограмм шэгнүүртэйгээр гүрэндэ тушаагаабди. Мүнөө үедэ 263 хашарагуудые шахан тарган тарuлуулнабди. Ерэхэ жэлэй январь hарада гүрэндэ тушаахабди. Гол түлэб 18—20 hаратай мал гүрэндэ тушаадаг байнабди. Урданайхи шэнги 3 жэлэй туршада мал шахан таргалуулха, харууhалхада, ашаг үрэнь бага байдаг. Ушарынь, аяар энэ сагай хугасаа соо мал хэды ехэ тэжээл эдихэ байнаб. Эдэниие харууhалхада нилээд горитой гаргаша хэгдэнэ. Ондоогоор хэлэхэдэ, 3 жэл харууhалагдаад гүрэндэ тушаагдаhан малай өөрынь үнэ сэн айхабтар ехэ болоно.

Эдэ үдэрнүүдтэ шэбхэ, шабааhа арилгадаг оньhожоруулга түхеэрбэбди. Энэмнай ажалыемнай нилээд хүнгэлхэ ёhотой.

— Нэгэ центнер үхэрэй мяха үйлэдбэрилхын түлөө хэды түхэриг гаргашалагданаб.

— 188 түхэриг. Урдань нэгэ центнер мяха үйлэдбэрилхэдэ хоёр дахин ехэ мүнгэн гаргашалагдадаг hэн.

— Тиимэhээ арендна харилсаануудай ашаг үрэ элеэр тобойн гарана гү?

— Тиимэ даа. Манай колхозоор абажа харахада, арендаторнууд лэ хэнhээшье ехэ тэжээл бэлэдхэдэг, энээнэй үндэhөөр, hайн үрэ дүнгүүдые түйладаг байна.

— Арендна коллективые хүтэлбэрилхэ талаар хэнии [illegible] дабаритай хүн гэхэ байна[illegible]

— Бидэнтэй хүршэлэн Гом[illegible] доржо Цыренжаповай арен[illegible] звено ажалладаг. Тэдэнэр [illegible] хонидые харууhалдаг юм. [illegible] гэрэгшэ жэлдэ ажалдаа h[illegible] үрэ дүн түйлажа шадаагүй[illegible] рин мүнөө жэл айхабтар [illegible] жалтатай ябанад. Звено т[illegible] лээ, ороохо таряагаа өөhэд[illegible] таряа, хуряагаа. Жэшээлхэ[illegible] урдандаа сабшагдадаггүй [illegible] зарhаа үбhэ сабшажа, ехэ т[illegible] жээл бэлдэхээ. Тиихэдэ, Та[illegible] таанайн Калининай нэрэмжэ[illegible] колхозой Болод Цойжило[illegible] Узөөнэй Ленинэй нэрэмжэ[illegible] колхозой нүхэр Давлятшин[illegible] ударидадаг арендна зве[illegible] нууд аша үрэтэйгээр хүдэл[illegible] бусадhаа hайн дүн түйлана[illegible] Өөрынгөө аша туhада, өөры[illegible] гөө дуран соо ажалладаг ж[illegible] лэ hайн дүн түйлажа, олон[illegible] тэдэ ехэ аша туhэ асарна [illegible] байнаб.

— Бадма Жигжитжапови[illegible] Та өөрөө коммунист хүн [illegible] шэт. Тиимэhээ партиин ра[illegible] комой ябуулдаг ажал тух[illegible] ямар сэгнэлтэ үгэхэ бай[illegible] Тииhээ-тиитэрээ парти [illegible] сэн гэжэ тоологдодог зан[illegible] ха юм.

— Партиин Дулдаргын рай[illegible] комой ажал хүдэлмэридэ [illegible] хангалтагүй сэгнэлтэ үгэхэ б[illegible] наб. Юрын коммунистнууд[illegible] партида үшөөл этигэжэ байн[illegible] да, харин манай райком эн[illegible] гэлыень хэрюулнагүй. Бэе[illegible] абаад, ажахын хэрэгүүдтэ[illegible] оролсохоо болинхой. Мүн[illegible] дэлгүүрэй экономико ту[illegible] партиин райкомдо хөөрэлдөө[illegible] шье болодоггүй. Минии hана[illegible] хада, мүнөөдэрэй байдала[illegible] энэмнай гансал экономичес[illegible] бэшэ, харин политическэ х[illegible] рэг ха юм.

Энэ талаар Агын район[illegible] ехэ ажал хэгдэдэг байна. Энд[illegible] өрэхэ жэлhээ мяханай комби[illegible] нат ажаллажа эхилхэ. Энд[illegible] малай арhа элдэжэ, хубса[illegible] оёдог болохонь. Эндэ сууж[illegible] дээ 800 хэhэг шифер гаргад[illegible] предприяти ашаглалгада үгт[illegible] хэнь. Мүн Могойтыншье ра[illegible] ондо дэлгүүрэй экономико[illegible] орохо бэлэдхэлэй ажал h[illegible] нээр ябуулагдана. Юсэдов[illegible] манай районой совет ажа[illegible] органууд үйлэдбэриин [illegible] жөөхэ талаар бодомжолоо[illegible] зүйлнүүд олон байна.

«МАНАЙ ҮЕЫН ХҮН»

гэһэн конкурсдо ерэһэн очерк

ХҮРЬҺЭТЭ ДЭЛХЭЙ... ХҮМЭРИХЭГҮЙ

шангай шэнэ гэр бариха үедэ Белоусов хэдэн дахин барилгын талмай дээрэ ерэжэ, прораб Павловые гүйхэ тооной аргадан, хэдэн арбаад нарһа орхюулһан юм. Мүнөө тэдэнь хорёо соогуурнь ногооролдожо һуугша. Ехэ харгын хойгуур нэмжыһэн гүн ой соо Баргажанай санаториин корпусууд мүнөө энэ булан соо шэнгэһэн мэтээр харагдадаг. Харин барилгын үедэ Белоусов ниишэ нилээдгүй харгылһан байха. Бригадир Иван Козулинтэй үгэеэ ойлгосоһонойнь ашаар мүнөө корпусуудай ханануудта нэнгэн һуудаг модонууд абарагдаа.

Амаралтынгаа үедэ гү, али аргатайдаа хүршэ хоёр районуудай газар дээрэ байрлаһан лесхозуудаар болон леспромхозуудаар ябажа, ажал хэрэгүүдтэйнь танилсадаг гэхэ гү, али сэхыень хэлэхэ болоо һаа, хиналтын ажал бэелүүлхэ һанаатай ябадагыень хүтэлбэрилэгшэдынь мэдэхэ юм. Теэд байгаалидаа иимэ һайханаар хандаха, тэрэнэй байдалые ойлгохо дээдын мэдэрэлэй ойлгосынь эхи үндэһэн хаанаһаа гээшэб?

— 1935 оной зун Брянска можын Еловко һууринһаа манай эсэгэ гэр бүлэтээ ниишэ ерэһэн юм гээшэ. Өөрөө дархан хүн байгаа. Тиигээд лэ «Баргузинзолото» агентствын амбаарнуудые барихаяа Могойтодо һууришаа һэн хэ. Долоотой ябаһан намда Хурамхаанай байгаали ехэл гоёор үзэгдэдэг бэлэй,— гэжэ Иван Дмитриевич унги узуураа тайлбарилна.— һургуулида хүмүүжээ аабзаб даа. Зоологидо, ботаникада ехэ дуратай байһан хүм. Номууд соо үнгэтэ гоё зурагууд байдаг һэн. «Гартай, хургатай бэшэ аад лэ, эдэ ангууд, шубууд, загаһад хайшан гэжэ иимэ һайханаар бэеэ шэрдэдэг хаб?» гэжэ муу ухаандаа ехэл гайхадаг бэлэйб, — гээд тэрэ мүнөө энеэнэ.

Хүршэ һууһан Егор Константинович Малыгин гэгшэ багахан хүбүүндэ ехэ нүлөө узүүлһэн юм байна. Талаанинь болоходоо, энэ үбгэжөөл байгаалиин хуули һайн мэдэхэ, хөөрүү, сагаан сэдьхэлтэй, үрин хүн байгаа юм ха. Ваня тэрээндэ ехээр дадаһан,

Зүгөөр хүбүүндэ һанагдаагүй нэгэ ушараар эдэ хоёрой дүтын харилсаан таһарһан байна. Тосхоной захада, үндэр ганга зэрьеын хажуугаар нарһан түглэ надхан һуудаг байгаа. Нэгэтэ үдын хойно тэндэһээ һүхын дуунай соносто- хые дуулаад, Ваня гүйдэлөөрөө ошоо һэн ха. Харан гэһэнь, үнөөхи үбгэжөөлынь нарһанай нарнихан сагдуулнуудые унагаажа байба.

— Эдэ нарһадые отолжо болохо юм аал? Өөрөө хэлэдэг бэшэ һэн гүт?— гэжэ Ваня хандаһан байгаа.

— Модон хэрэгтэй болоод байна. Лесник зүбшөөгөө,— гээд, үбгэжөөл орлиһон хүбүүе далтиран һагад хаража байгаа һэн ха.

— Тэрэл ушарһаал хойшо хүндэ үнэншэхэеэ болинтоһон гээшэб. «Ой модо, бургааһа шугы, сэсэг набша, ан амитадые аршалхаб!» гэжэ тангариглаһан байхаб,— гэжэ Иван Дмитриевич мүнөө сэхээ дурдан хөөрэнэ.

2.

ҺУУХА байхагүй Белоусовай ажалтай танилсаад байхадаа, бүхы наһаяа энэ ажалда зорюулһан гэжэ һанажа магад. Зүгөөр тиимэ байхагүй. Гуша гаран жэлдэ тэрэ хүсэ шадалаа гол ажалдаа зорюулһан, анхан шэлэһэн мэргэжэлдээ үнэн сэхэ ябаһан хүн.

— һургуулида зайн гал, тэрэнэй нюуса хүсэн һонирхуулһан юм гээшэ. Зайн галыел ухамайлан үзэхэ, нюусыень элирүүлхэ гэжэ эрмэлзэдэг һэм. Мэргэжэлээ шэлэһэмни тэндэһээл эхитэй байха,— гэжэ тэрэ ушараа тайлбарилба.

Дайнай жэлнүүдтэ хара багаһаа элдэб ажал хэжэ ябаһанаа, курса дүүргэжэ, радиооператорай мэргэжэлтэй болоо. һүүлдэнь механизаторай һургуулида һуража, тракториста мэргэжэлтэй болоо. Хожомынь — гуша гараһан хойноо Улаан-Үдын хүдөө ажахын техникум дүүргэжэ, техник-механигай диплом абаа һэн. һүүлээрнь Челябинскда хүдөө ажахые оньһожоруулгын-электрижүүлгын институдай заочно таһагта ороод, 1968 оной июль соо инженер-электригэй диплом тэй болоод, нютагаа бусаа бэлэй.

Тэрэл институдтаа һуража байхадань, Хойто электросетьнүүдэй предприятида ажаллахаар партиин райком Белоусовые зууршалһан юм. Олон зонһоо бүридэһэн энэ предприяти Буряад ороной хойто районуудай ажалша зониие зайн галаар хангаха талаар һүүлэй хэдэн арбаад жэлдэ ехэ ажал хэһэн гээшэ. Эндэ Белоусовай өөрынь хубита тон ехэ байха. Ушар юуб гэхэдэ, хори гаран жэл соо түрүүн предприятиин ахамад инженерээр, һүүлэй жэлнүүдтэ үйлэдбэриин-техническэ таһагые даагшаар 1988 ондо наһанай амаралтада гарагараа, үнэн сэхээр тэрэ хүдэлжэ гараа, зон нүхэдтөөшье хүндэтэй ябаа.

— Институдай һүүлээр лэ юумэ мэдэхэ болоһоноо ойлгоо хүм. Теэдшье юу хээ мэдэжэ абахын тула зургаан жэл соо оролдожо гарааб даа. Ажал, гэр бүлэ байха. Хүндэхэн байгаа. Теэд мүнөө энэ папкаараа омогорходогби,— гээд, тэрэ дипломно хүдэлмэрээ һарбайгаа һэн.— Теэд юумэ гээшэ һонии байна. Үшөөл һураха дуран хүрэжэ байхал. һурамхи болоно гээшэ бээ.

Ёһотойл мэргэжэлтэн болохын, ажалаа һайнаар, шанартайгаар хэхын түлөө һураха гэжэ эрмэлзэдэг байгааб. Мүнөө хүрьгэ басагадтаа хэлэжэл ябагшаб,— гэжэ нэмэнэ.

Энэл удаа гэртэнь һуухадаа, Белоусовые дүтүү мэдэхэ байһанаал ойлгооб даа. һонин лэ хүн байба. Аяар юһэн диплом, үнэмшэлгэнүүдые хаража, гайхалаа бараaб. һураагүй газарынь гэжэ үгы. Ленинградай институдай филиалай Минэнергиин мэргэжэл дээшэлүүлхэ Бухэсоюзна институдай, Куйбышевай нэрэмжэтэ Коломенско заводой дэргэдэхи курса дүүргэһэн байнал. Алишье талаһаа иимэ жэгдэ түгэс бэлэдхэлтэй мэргэжэлтэн-энергетик манай энэ багта дүтэ наашашье үгыл даа.

Иимэ түрүү үзэл бодолтой, абьяас ехэтэй нүхэрэй аяар 1955 ондо партиин зэргэдэ ороһон ябадал ойлгогдоно. Үнгэрһэн хугасаа соо Белоусов коммунистын нэрэ хүндые дээрэ үргэжэ, зондо бодото жэшээ болоо. Олон жэлдэ Хойто электросетьнүүдэй эхин партийна организациие толгойлоо. Хэһэн, бүтээһэн юумэниинь ехэ юм бээ. Нэгэл хэрэг тухайнь халта хэлэе.

Гансал район соо бэшэ, бүхы республика дотор тэрэ эрхим пропагандистнуудай тоодо ородог байгаа. Хори гаран жэлдэ политическэ һуралсалай марксизм-ленинизмын һургуулиие хүтэлбэрилөө. Шагнагшадтаа гүнзэгы мэдэсэ абхуулдаг суутай бэлэй. Олон семинар, зүблөөнүүд дээрэ дүй дүршэлөөрөө хубаалдаһаншье байха. Иимэл ажалайнгаа түлөө 1979 ондо КПСС-эй обкомой түрүү пропагандистнуудтай хамта тэрэ Болгари ороноор аяншалжа ерэһэн олзотой.

Сагай байдал тухай, парти тухай, ерээдүй тухай гоёолтогүй, сэхэ үгэ зугаа хэжэ гараабди. һониншье, удхатайшье һанамжануудые хэлэхэл байна.

— һанаашархал олон болоо. Партиин нэрэ хүндэ унаа. Үндэр мэдэрэлгүй, үүргэ, харюусалгаяа мартаһан, хубиингаа хэрэгүүдтэ һамаарһан хүтэлбэрилэгшэдэй зэмэ сэхэ бии. Теэд партиин нэрэ хүндые һэргээхэ болонобди. Хиналта, харюусалга мэтые шангадхахал байгаа... Энэ худхалаан, һамаралган, шууяа шурхираан үнгэрхэ. Ленин багшын хэрэг илахал байха,— гэжэ Иван Дмитриевич тобшолбо,

3.

НЮТАГАЙ байгаалиин арюун байдалай түлөө тэмсэлдэ өөрынь омогорходог нэгэ үйлэ хэрэг тухай хэлэхэ саг ерэбэ. Энэ ушар 1975 оной зун болоо.

Партийна организациингаа хэрэгээр Белоусов партиин райкомой нэгэдэхи секретарь Л. Б. Раднаевта ороод һууба. Гэнтэ Баргажанай лесхозой директор В. И. Дергачев энэ минутада кабинедтэ орожо ерэбэ. Тэрэнэй ушар хэрэгээ хэлэхые халта шагнаһан Белоусов гэнтэ һэргэжэ, «хүндэлэнгэ хүлөө хэхэ» баатай болоо.

Тайлбаринь иимэ. Посёлогһоо хэдэн модо баруугаар Баргажанай буурал хадануудһаа бууһан хүнды дошхон урасхалтай хадын горхоной нэрэ Гремячи гэжэ алдартай юм. Энэ хүндын байгаали урданайнгаа хэбээр ааб даа. Гремячиһаа татагдаһан һубаг ханаабаар хадын уһан посёлок хүрэжэ, зон амитанда туһална.

«Энэ хүнды руу харгы гаргажа, ой модо түймэрһөө аршалха» дурадхалтай директор эндэ ороһон байба. Энээниие эгсэ буруушаажа, Белоусов өөрынгөө һанамжые хурга даран тооложо, ойлгосотойгоор тайлбарилжа гараа. Нүгөө хоёрынь дэмжэхэ баатай болоһон байха.

Зүгөөр 1983 ондо лесхозой шэнэ директор Ю. И. Турунтаев энэ хүндын эхин багһаа модо отолхо һанаатай—харгы татажа эхилбэ гэһэн һонин Белоусовта дуулдаба. Тэрэ мотоциклдаа һуугаад, тиишээ гүйлгэжэл мэдээ.

һүүлээрнь ехэ зарга, шууяан шурхираан гараһан байха. Белоусов 500 гаран зоной гар табилгатай дарагар бэшэгтэй саарһа засаг түрын урда зарга барижа, Гремячиин гүн ойе абаржа һалаһан юм. Шэнэ директор еруул хүн һэн, тэрээндэ юм даа, хүндын ой модые һалгаахал һэн бээ.

1989 оной зун энэ хүнды тухай баһал үгэ зугаа гараһан байха. Лесхозой мүнөөнэй директор, эндэхи хүбүүн В. М. Новоженов түймэрэй гарабал, сараха хэрэгээр Гремячи горхон Васильевска булаг хоёрой уулзадха хүрэтэр табан модоной газарта муухан харгы татаха хүсэлтэй байжа, энэ һанаһанаа, Белоусовта тайлбарилхадаа, удхатай шалтагаан бариһан байгаа ха. Юундэб гэхэдэ, зарим талыень зүбшөөһэн Белоусов нэгэл модоной зайда зүбшөөлөө үгэһэн байна.

— Октябриин тэнгээр Гремячи өөдэ ябаад ерээ һэм. Сентябрь соо үһэрһэн ехэ бороогой уһан тэрэ муу харгыень ниишэ-тиишэнь түнхижэ һалгааһан байбал. Ехэл баярлааб. Харгын байбал, байгаали гэмэлтэхэ. Юрэдөөл, минии амиды сагта Гремячиин хүнды руу һүхэтэй хүн орохогүй!—гэжэ тэрэ сэхэ хэлэнэ даа.

4.

ӨӨРӨӨ үндэр салигар бэетэй. Бэедээ таараһан хубсаһа үмдэнхэй. Шэг шарай сарюун даа. һэргэг, хурса нюдөөрөө гэтэнэ. Ухаансар үгэ зугаа дэлгэнэ.

— Багаһаа «халуун шулуу долёожол», энэ бологдоһон гээшэ. Үри бэенэртээ хэлэжэ ябагшаб... 1943 оной намар арбан табатай ябахадаа, Сидорова, Свиридова, Суворова гэгшэдэй Могойтодо тээрмэдэ ажалла һамби. Тэдэнэрни үбшэлөөд, гансаараа 330 тонно талха татажа гарааб. Тэрэ талхан фронт руу, алтанай прииск руу ябуулагдана гэжэ эсэхэ сусаха гээшые мэдэхэгүйш. Хүн бүхэндэ ямар үндэр ойлгосо, мэдэрэл, оролдосо, үүсхэл байгааб? Мүнөөшье омогорходогби. Энэ мэтээ алдаад лэ, мүнөө зүдэрнэ гээшэбди. Мүнөөнэй зон иигэжэ ажал хэхэеэ болёо,—гэжэ Иван Дмитриевич бага наһанайнгаа үдэрнүүдые дурдана.

Би үнэншэжэл һуугааб. Юундэб гэхэдэ, аргагүй нарин, сэхэ сэбэр талыень нэгэ дахин үзэһэн хадаа, этигэхэ, найдаха үндэһэн бии байгаа. 1989 оной март соо байгаали хамгаалха республиканска конференциин делегадууд боложо, хоюулан Улаан-Үдэдэ бууһан байгаабди. Үгэ хэлэхэ болоһоноо тэрэмни уридшалан мэдэбэ. Ниитын үүсхэлшэ, байгаалиин нүхэр, урда жэлдэнь үсөөхэн зоной тоодо орожо, «Россин байгаали хамгаалһанай түлөө» гэһэн үбсүүнэй тэмдэгээр шагнагдаһан Баргажанай делегадай үгэ хэлэхэ болоһониинь удхатай ааб даа. Үдэшэлэн тээ тэрэмни һанаа үнөөндэ абтаһан мэтэ байба.

Харин үглөөгүүр харанхыда һэрин гэһээмни, гостиницын номер соо гэрэл яраржа, нүхэрни үни сэлмэһэн шэнжэтэй, столдоо юумэ бэшэжэ һууба.

— Үгы, энэ юугээ хэнэ гээшэбта?—гэжэ юрэл асууһан байгааб.

— Хэлэхэ үгээ бэлдэжэ һууна гээшэ гүб? Үдэшэндөө, һүниндөө бии болоһон бодолнуудаа гуримшуулан һагад, саарһан дээрэ буулгабаб. Иигэжэ һуранхай хүм даа,—гээд, Иван Дмитриевич бэшэһэнээ һүүлдэнь намдаа уншажа үгөө, зүбшөөл һураа, һанамжаяа сэхэ хэлэхыемни гүйгаа агша бэлэй.

Иимэ нарин хүн дэгэд буудахагүй, хэлэһэн үгэдэнь найдахаар байха. Тэрэ олон тонно талханшье зүб лэ байха. Нюуса бодолнуудаа бэшэдэг «Байгаали хамгаалха дэбтэрьень» энэ удаа гэртэнь яралгүй иража һуухадаа, баһашье хүндэлөө һэм.

Хэрэгтээ харюусалгатайгаар хандадагынь энэл бэшэгүүдһээ мэдэгдэнэ.

5.

ЭЛДЭБ темэдэ үгэ зугаа хэжэл һуухадаа, юугээшье мэдээгүйдөө хөөрэлдөөмнай үнөөхил байгаалидаа бусаха юм.

— Хүдөөтэй академик Терентий Семенович Мальцевые ехэл хүндэлдэг юм. Гайхалтайл хүн гээшэл даа. Ноябриин 10-да 95 наһа гүйсэбэ. Энэл үбгэжөөлэй хэлэгшые урагша абадаг, зүбшөөл заабариинь хүндэтэй дээрээ тогтоодог байгаа һаа, иигэжэ мүнөө зүдэрхэгүй байгаабди. «Хүн бүхэндэ агаар, газар, уһан хэрэгтэй. Али нэгэнэйнь хохидоо гээшэ һаа, эгээл түрүүн бидэнэр һалахабди» тэрэ хэлээ һэмнай. Энээниие юундэ ойлгоногүй гээшэбибди?—гэжэ тэрэ һанаа зобонгёор хэлэнэ.

Байгал далай тухай үгэ хүүр гараа һааб даа.

— һүүлэй үеын хараалагдаһан зуун модоной зоно зүбшэнүү. Зүгөөр энэ тогтоол соо олон асуудалнууд һайнаар, сэхэ тайлбарилагдаагүй гэхэ байнаб. Жэшээлхэдэ, «Байгалай эрье тойруулаад, барилга хорихо, хүнүүдэй тоо олошоруулхагүй» гэжэ сэхэ хэлэхэ байгаа...

Энэ һанамжыень бишье дэмжэхэ зуураа, иигэжэ хэлэхэ байнаб: эхэ байгалияа аршалхын, абархын түлөө тэмсэжэ, амар заягаа алдаһан И. Д. Белоусов мэтын зоной ашаар лэ ажамидарал үргэлжэлнэ гэхэ гү, али хүрьһэтэ дэлхэй хүмэрихэгүй гэжэ һанагдана.

Николай ГАЛДАНОВ.

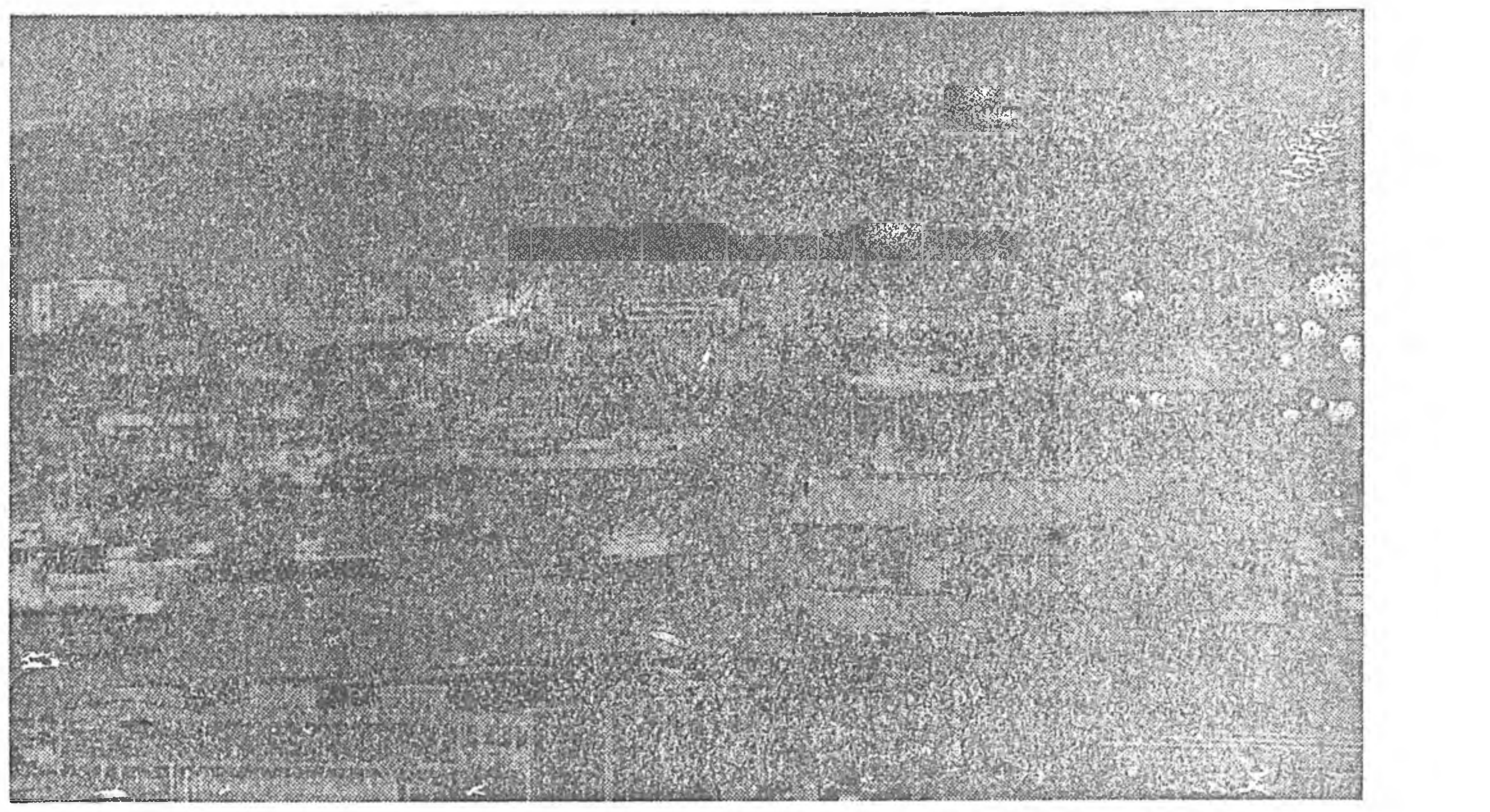

Арадай депутадуудай городской Соведэй сесси Владивостогые нээмэл хото болгохо гэһэн шиидхэбэри баталан абаба. Харин гүрэнүүдэй эрхэтэд Приморско хизаарай ниислэлдэ айлшалха, мүн элдэб түхэлэй судинууд портдонь орохо аргатай болобо. Зураг дээрэ: хотын гол портнуудай нэгэн «Золотой рог» харуулагдана.

ТАСС-ай фотохронико.

ТЭЭГДЫН ҺОНИН

ҺУРАГШАД АЯНШАЛААД ЕРЭЭ

Тээгдын дунда һургуулиин бүлэг һурагшад намарайнгаа амаралтын үедэ Эхэ оронойнгоо үзэсхэлэн һайхан Ташкент хотоор аяншалгада ябаад, һаяхан бусажа ерээ. һурагшадтай хамта багша С. Д. Данзанов ошолдоһон байна. һурагшад зунай сагта ажалай ба амаралтын лагерьта байгаад, Хүрбын совхоздо туһалһан, хурьгадые харууһалһан байна.

һайнаар хүдэлһэн һурагшадые Хүрбын совхоз түлөөһэгүй аяншалгын путевкоор шагнаа юм. һурагшад тус путевкодо хүртэжэ аяншалагд, һаяхан бусажа ерэбэ. Элдэб һонирхолтой юумэнүүдые хараһан, танилсаһан байна.

ХҮДӨӨ АЖАХЫН АЖАЛШАДАЙ ҺАЙНДЭР

һаяхан Хүрбын совхоз хүдөө ажахын ажалшадай һайндэрые үнгэргэбэ. Тус һайндэртэ совхозой ажалшад, механизаторнууд, һаалишад, хонишод олоороо хабаадаһан байна. Совхозой парткомой секретарь Г. Г. Цыренов элидхэл хээ. Хүрбынхидэй хэһэн ажалай үрэ дүнгүүд согсологдожо, һайн хүдэлһэн ажалшад совхозой зүгһөө урмашуулагдаа, үнэтэ бэлэгүүд болон мүнгэн шангуудта хүртөө. Тэдэнэй дунда В. Шувалова, Х. Батоева, А. Еронтьев, В. Доржиев болон бусадые нэрлэмээр.

Гадна худалдаа наймаан эмхидхэгдээ. Хүрбын ОРС-ын столовын хүдэлмэрилэгшэд һайндэртэ хабаадаһан ажалшадта элдэб зүйлэй амтан эдеэ худалдаһан байна.

Ц-Х. ГОМБОДОРЖИЕВА,
хүдөө бэшэгшэ.

АГА, ОНОН нютагуудаар

ЭЛҮҮР ЭНХЫН ШЭНЭ БАЙШАН

Согто-Хангилай врачебнэ амбулаториин коллектив һая шэнэ байшанда нүүжэ оробо. XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой барилгашадай бариһан энэ хоер дабхар байшан нютагай шэмэг болон түбхинэбэ. Байшан соо эмнэлгын элдэб олон кабинедүүд, бишыхан үхибүүдтэ кефир, творог гэхэ мэтын сагаан эдеэ бэлдэхэ түхеэрэлгэтэй һүнэй кухни, аптекэ бии. Амбулаториин шэнэ байшан колхозой мүнгэн зөөрөөр баригдаһан байна.

Колхозой түрүүлэгшэ Гуро-Дарма Очиржапович Дамбаев баяр ёһололой суглаа нээжэ, ерэһэн айлшадта үгэ үгөө. Тэдэнэр амбулаториин ажалшадта ажалай амжалтануудые хүргэжэ, хүн зоной элүүр энхын түлөө оролдожо ябахыень үреэбэд. Облисполкомой түрүүлэгшын орлогшо нүхэр С. В. Сутурин врачебнэ амбулаторидо санитарна шэнэ хүнгэн автомашина үгэһэнөө мэдүүлбэ. Удаань округой больницын ахамад врачай орлогшо Ж. Л. Ландаков тус коллективтэ педиатр терапевт хоёрой хэрэглэхэ үнэтэ зүйл барюулба.

Колхозой түрүүлэгшэ Г. О. Дамбаев колхозойнгоо мүнгөөр Хитадһаа худалдажа асарһан тарилгын 10 мянган шприцнүүдые бэлэглэжэ, суглараагшадые ехээр баярлуулба. Колхозой конторын ба универмагай ажалшадай зүгһөө проигрыватель барюулагдаа.

Согто-Хангилай врачебнэ амбулаториин ажалшадай зүгһөө ахамад врачай уялгануудые дүүргэжэ байһан врач-педиатр Л. А. Будариева бултанайнгаа зүгһөө суглараагшадта баяр баясхалан хүргөөд, саашадаа арад зонойнгоо энхэ элүүр ябахын түлөө хүсэ шадалаа гамнангүйгөөр ажаллаха байһанаа мэдүүлээ.

Д-Р. ЦЫРЕНЖАПОВ.
Согто-Хангил һуурин.

Монголой зохёолшодой эблэлэй гэшүүн, поэт, оршуулагша Д. Алтанхуяг Забхан аймагай Идэр сомондо 1948 ондо түрэһэн юм. 1970 ондо Монголой университедэй монгол хэлэ, уран зохёолой ангиие дүүргээд, Монголой Хубисхалша Залуушуулай Эблэлэй түб хорооной инструктораар, залуушуулай газетын редактораар ажаллаа. Тэрэ гэһээр 17 жэлэй туршада Монголой гүрэнэй хэблэлэй газарта редактораар хүдэлжэ байна.

Манай айлшан

Дамдинсүрэнгийн АЛТАНХУЯГ

Д. Алтанхуяг уянгын шүлэгүүдэй 3 ном бэшэжэ гарганхай. Тэрэ оюутан ябахаһаа эхилжэ англи, немец, ород хэлэнүүдые өөрөө шудалжа, Луис Кэролиин «Алиса гайхалтай орондо», Р. Л. Стивенсонэй «Эрдэни булаһан арал» гэжэ номуудые, Эрнст Хемингуэйн, Эрико Нойчын, Джеймс Олдриджын, И. Бехерэй, Генрих Гейнын, М. Лермонтовэй, В. Соколовой зохёолнуудые эхэ хэлэн дээрэһээнь сэхэ оршуулжа хэблүүлэнхэй.

«Берлин гү, али Москва хотонуудые һайн мэдэхэ байгаад, аха дүү буряад орондо урдань ерэжэ үзөөгүй ябааб,—гэжэ манай айлшан хөөрэнэ.—Монголой болон Буряадай номой хэблэлэй газарнуудай хоорондо һүүлэй үедэ тогтоогдоһон харилсаа холбооной ашаар манай экономист Б. Галбадрахтай хамта Улаан-Үдэ айлшалха, эндэхи хэблэлэй ажалтай танилсаха, үзэсхэлэн һайхан Түнхэнэй «Аршаан» курортдо амарха арга боломжотой байбаб».

Д. Алтанхуяг хожомоо буряад найзанарайнгаа шүлэг зохёолнуудые оршуулха дуратай байһанаа мүн баһа мэдүүлээ.

ТҮРЭҺЭН ГЭРЭЙ БОГОҺО

Мянган газарай амисхал шэнгэһэн
Мүндэрэй гансахан хэһэг шэнги
Түрэһэн гэрэймни богоһо дээрэһээ
Түмэн газарай зам эхилдэг.
Энэл гэрэй богоһо дээрэ
Эрьежэ бүгэдэ ниилэжэ уулзадаг.
Ашата нютагай найман зүбхис
Алаг дэлхэйн дүрбэн зүгтэ
Абын долоон үринэр бидэ
Ара араһаа субан мордоод,
Алтанай орондо эрдэм үбэртэлһөөр
Айлшан шэнгеэр эрьежэ ерэбэбди.
Абамни тиихэдэ магнайгаа тэнижэ,
Ай даа, хүүгэдни, зүб даа,—гэбэл.
Бэлшээрһээ холо зорижо ябаагүй
эсэгэмни
Бидэнэйнгээ заяанда бахархаба гээшэ
гү даа!

Улас монголойнгоо найман зүбхис
Уудам дэлхэйн дүрбэн зүгтэ
Эжын долоон үринэр бидэ
Ээлжээ дараагаар албанда зорёод,
Ганзагадаа юумэгүйшье һаа, сэдьхэлдээ
урматай
Газарай холоһоо ерээд бууxадамни,
Ээ даа, үримни, бэрхэ даа гэһээр
Эжымни баярлан угтан золгобол.
һаалиингаа хүршэһөө холо ошоогүй
эхэмни
һайхан түрэдөө баярлаба гээшэ гү даа!
Мянган газарай амисхал суглараһан
Мүндэрэй гансахан хэһэг шэнги
Түрэһэн гэрэймни богоһо дээрэһээ
Түмэн газарай зам эхилдэг.
Энэл гэрэй богоһо дээрэ
Эрьежэ бүгэдэ ниилэжэ уулзадаг.

ХАРАСА

Харасамни
Шубуун шэнги ниидэжэ,
Булаг шэнги бурьялжа,
Гол шэнги урдана.
Харасамни
Гэрэл шэнги яларжа,

Дуун шэнги уянгалжа,
Сахилгаандал сахилна.
Харасамни
Наран шэнги игаажа,
Гал шэнги төөнэжэ,
Мүльһэн шэнги хайрана.

Харасамни
Энхэрэл үһэрил хоёо,
Ушарал хахасал хоер,
Гэрэл һүүдэр хоёр
һэлгэсэлдэнэ
Тоб тодохон

БОГОНИ ШҮЛЭГҮҮДҺЭЭ

Нэгэнтэ зүүдэлһэн зүүдэн дабтагдахагүй
Нэгэ олдоһон амидарал дабтагдахагүй.
Ажабайдалаа хэрбээ зүүдэн шэнгеэр
үнгэрөөхэ һаа,
Амиды ябаһанайшье хэрэг үгы.

* * *

Долгин бүхэниинь булаг тээһэн
Ехэ голой урасхал таһархагүй.
Үе бүхэниинь хүсэлөөр амисхалһан
Улад зоной удам таһархагүй.

* * *

Шулууе шулуун бэшэ, ...уһан элээдэг.
Сохом лэ энээниие һаял ойлгобоб.
Инаг дурамни ехэ далай юм болбол,
Эрьеын байсадал сэдьхэлыешни
элээхэл һэн.

* * *

Нэбтэрэн шааяха бороон шэнги
Амидарха хугасаа үргэлжэлжэ,
Нэгэтэ ялас гэхэ сахилгаан шэнги
Арюун дурлал ерэнэ бээ.

* * *

һамарһан хүн шэнги сасарха гэрэлээ
түхөөжэ,
Загсаһан үрмэн шэнги наранай
гарахада,
Үнжэгэтэй тэрэ гэрэлыень шэмэхэ гү
гэжэ
Үглөө бүхэндэ нюдөө бидэ нээнэбди

* * *

Ехэ уһанай гүндэ наадаха жараахай
шэнги
Ехэ хүсэлэй далайда умбахал гэжэ
Энэ бэемнай хорбоодо мүндэлдэг.
Сагайнгаа ерэхэдэ мүнгэн сагаан
жараахай
Салгидаг уһаяа залги залгиһаар
үнгэрдэг шэнги
Бурьялан бурьяха хүсэлөөрөө амисхала
амисхалһаар
Уудам дэлхэйдэ хүсэлөө орхин
үнгэрхэбди.

ШИМНИ

Хайрамни, дуумни, шимни
Харахан нюдэтэ Чимигни,
Харанхыда зурас гэхэ
гэрэлни,
Хатан зүрхэнэйм шэхэрни
Ээнэг уужам хорбоодо
минии
Энэрэн хайрлахын түйлши
даа.

Уужамһаа уужам дэлхэйдэ
Ушархал гансахан шимниш
даа.
Найртай уудам хорбоодо
минии
Наһанайм мүнхэ ханимниш
даа.

* * *

Эрье байһан газар
Уһан урдажа,
Уһан байһан газар
Эрье тогтошоо.
Харин шимнил —
Хэб эбээрээ,
Хараса буляаһан
Нүгөөл янзаараа,
Хайраа үгэдэггүй
Тэрэл хэбээрээ.

Л. ТАПХАЕВ буряадшалба.

ТАСС • АПН

ХИЛЫН СААНАҺАА

БОНН. Сэрэгэй промышленностиин ондоо шэглэлтэй болгохо үедэ, хүгжэнги бусад оронуудтай сасуулхада, ФРГ гэмгүй байдалда байна гээд, ФРГ-эй экономикын министрэй дэргэдэхи секретарь Эрих Ридль «Зоддойче Цайтунг» газетэдэ интервью үгэхэдөө мэдүүлээ һэн. Баруун Германиин томо концернүүдтэ сэрэгэй үйлэдбэриин хубинь 9 процентһээ үлүүтэйхэн болодог. Гэхэ зуура США-да 30 шахуу, харин Францида 40 процент болодог байна. Сэрэгэй хэрэглэмжэдэ хэгдэдэг гаргашануудые жэл бүри 5 миллиард шахуу маркаар хорсожо, гүрэнэй ондоо хэрэглэмжэдэ энэ мүнгэн зөөрие хэрэглэбэл, хүн зоной хүдэлмэригүйдэхэ ябадалда муугаар нүлөөлхэгүй.

Сэрэгэй зорилгоор самолёдуудые ба замбуулинай ниидэлгын аппарадуудые үйлэдбэрилдэг концернүүдтэ байгууламжын талаар ехэ бэрхэшээлнүүд тохёолдохо байха. Сэрэгэй судна бүтээлгэдэ энэ баһал хабаатай. Бронетанкова техникэ, артиллериин буу зэбсэгүүдые ба һомо хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилдэг промышленностиин предприятинуудые амгалан байдалай продукциие үйлэдбэрилдэг болгоходо бэрхэшээл тохёолдохо байна гэжэ Ридль онсолон зааба.

ҮНИНЭЙ ХҮЛЕЭГДЭҺЭН БУСАЛГАН

(Тамчын дасан арамнайлагдаба)

Табин хоёр жэл соо энэ дуганда сан хэнгэрэгэй номоо уншаһан ламанарай абяан дуулдаагүй юм. Гэбэшье саг эрьедэг гэдэгынь дэмы бэшэ юм байна...

Ноябриин 26-да, гарагай хоёрто, үглөөнэй 10 сагта Хамбын хүреэнэй Шойрын дуганай үүдэн сэлигдэжэ, ламанар, мүргэлшэд досооно оробо. Тэрэ хуушан сагайхидал, Сэлэнгын аймагай нютаг бүхэнһөө, Ивалга, Зэдэһээ, Улаан-Үдэһөө зорижо ерэһэн хэдэн мянган хүн зон нэгэ амин болошонхой, дасанай хорёо соо хүүежэ, хүнхинэжэ байгаа һэн.

Хамбын хүреэн гээшэмнай мүнөөнэй Галуута-Нуур посёлогто, буряадаараа Тамча һуурида оршодог юм гэжэ һануулая. 18 сүмэ дугангуудай хоерынь лэ бүтэн үлэнхэй. Мүнөө нээгдэһэн Шойрын дуганһаа гадна гурбан дабхар Согшон дасан бии. Теэд харууһагүй удаан хэбтэһэн тула тэрэниие заһабарилга дээрэ ехэ хүдэлмэри хэхэ хэрэгтэй болонхой. Гэбэшье заһабарилга саашадаа эршэтэйгээр хэгдэжэ, Согшон дасаншье мүргэлшэдтэ дамжуулагдаха гэжэ хүлеэгдэнэ.

Дуганай үүдэнэй нээгдэхын урда тээ Сэлэнгын аймагай буддын шажантанай бүлгэмэй гэшүүн, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай ветеран Д. Г. Жадамбаев сугларагшадта хандажа, энэ дуганиие һэргээхэ хэрэгтэ туһаламжа үзүүлһэнэй, Тамчын дасанай жасада мүнгэ оруулһанай түлөө нютагай хүн зондо, ажахы, предприятинуудта үнэн зүрхэнэй халуун баяр хүргэбэ.

— Һайн саг боложо, бурхан шажамнай бусажа байна гээшэ. Иимэ сагта бидэ булта эбтэй байжа, Бурхан багшын һургаалай ёһоор, һайн һайхан хэрэгүүдые бүтээжэ, буян хэжэ, энхэ амгалан байдалай дэлхэй дээрэ оршохын түлөө мүргэхэ ёһотойбди,—гэжэ Ивалгын дасанай Хамба лама Мүнхэ Цыбиков айладхаба.

Сэлэнгын райсоведэй түрүүлэгшэ М. Д. Ангархаев Тамчын дасанай дахин нээгдэжэ, арамнайлагдахаяа байһанаар амаршалаад, 1991 ондо эндэмнай бури ехэ һайндэр—Тамчын дасанай байгуулагдаһаар 250 жэлэй ой тэмдэглэгдэхэ гэжэ һануулба. Дасанай нээгдэһэн ушар Сэлэнгэ нютагайхидай ажал хэрэгүүдтэ имагтал һайн нүлөө үзүүлхэ, гурим журам, зан абари һайжаруулха бээ гэжэ батаар найдажа байһанаа үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ.

Мүргэлшэдэй дуган соо дүүрэтэр ороһоной һүүлээр Хамба лама түрүүтэйгээр Ивалгын дасанһаа ерэһэн 14 ламанар хойто ханада дэлгэгдэһэн зурамал Бурхан багшын урда зиндаа зиндаагаараа һуугаад, сан хэнгэрэгэй наяраан доро номоо уншажа захалба. «Омбо, һама, Жамсаран», «Арамнай» гэһэн номууд уншагдана гээшэ»,—гээд, гэбгы лама Дашацырен Реторов намда тодорхойлоод үгэбэ.

Дуганай досоонь уужам зохид. Бурханай дэлгэгдэһэн ханань ногоон, ягаан, шара үнгэтэй гоё һайхан монгол торгоор хушаатай, үһээнь хүрин улаан ялагар шэрээр шэрдэгдэнхэй. Досоохи 12 туладаһануудынь мүн лэ шанартай ялагар шэрээр шэрдэгдэжэ, луу могойнууд зураатай. Хажуу тээхи гурба-гурбан сонхоор үдэрэй гэрэл ороно. Үһээдэ үлгэгдэһэн гурбалжан мүртэй электрын дэнгүүд яларна. Сонхо руу харахада, шулуун ханануудай зузаан гээшэнь—метр тухай. Иимэл хүдэр хадаа бүтэн үлөө юм гү даа?

Шэмэглэл, бурхадынь мүнөөдөө хоморшог. Тэрэ байһаниинь шье гол түлэб Улаан-Үдын музейһээ асарагданхай. Анхан шүтэл мүргэлдэл зорюулагдаһан хадаа музейн оеорто хуйлагдаад, сомогдоод хэбтэхын орондо анханайнгаа зорилгоор хэрэглэгдэхэ ёһотой гэжэ һанагдана. Тэрэ таби гаран жэлэй саана хэды ехэ сэгнэшэгүй баялигууд энэ дуган сооһоо тэрэ үеын засагай зүбшөөлөөр хамагдажа, хуулагдажа абаашагдаа һэн хаб!!

Абари муутай засагаархидай али зэргэ гашалаашье һаань, нютагай хүн зон бурхан шажанаа досоогоо нангинаар сахин шүтэжэ, мүнөө ороод байһан дуганмнай, үсэгэлдэрхэн лэ хаагдаһан мэтээр, шэнэ зандаа мүндэлжэ, тэнгэри өөдэ гангжарга заланхай.

Тамчымнай дасан Сэлэнгэ нютагай, бүхы Буряад ороной хүн зоной һанал хүсэлые дүүргэн, буддын шажанай нангин хэрэгые, хурал мүргэлые саашадаа һаадгүй бүтээхэнь болтогой!

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.
В. Матвиевскиин фото.

БҮХЭРИГ СЭРЭГШЭН, АЖАЛШАН

Дала гаран онуудаар Закаменск хотодо «Ажалай туг» гэжэ аймагай газетэдэ ажаллажа байхадаа, Бадма Дондокович Дугаровтай танилсаа бэлэйб. Аймагай түбһөө 12 модоной зайда оршодог Дүтэлүүр тосхондо Бадма Дондокович мүнөөшье ан бунхан ажаһуудаг. Даруу түнихэн зантай энэ хүнтэй уулзаха бүридөө үдэр бүриин ажал хэрэг тухай, мүн түүхын шэнжэтэй ажабайдалайнь намтараар һонирхогшо һэм.

Бадма Дондокович 1917 оной февраль һарада Бүргэ нютагта малша айлай бүлэдэ түрэһэн байгаа. Түрэлхидынь 1930 ондо эмхидхэгдэһэн «Улаан-Хамни» гэжэ колхоздо ороһон юм. 1937 ондо Бадма хүбүүн Үлэгшэнэй долоон жэлэй һургуулиие дүүргэээд, аймагайнгаа райфогой налог татаха инспекторээр ажалайнгаа замые эхилһэн байгаа. Жэл тухай ажаллаад, хойто жэлынь, 1938 ондо, Улаан Армиин албанда татагдаа һэн. 1940 онһоо, албанһаа табигдажа ерэһээр, аймагайнгаа гүрэнэй банкын отделенидэ мүн лэ инспекторээр томилогдоо бэлэй.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай эхилхэдэ, 1941 оной август һарада, Совет Армиин зэргэдэ дахинаа жагсажа, 1942 ондо фронтдо ороод, немец булимтарагшадһаа Воронеж хотые сүлөөлэлсөө. Дам саашаа дайшалхы замаараа дабхижа, Курска дүхэригэй хатуу шанга тулалдаануудта хабаадалсаһан, тэндэ түрүүшынхиеэ шархатаһан байгаа. Госпитальдо аргалуулһанайнгаа удаа 3-дахи Украинска фронтын 155-дахи стрелково дизизиин 655-дахи стрелково полкын 2-дохи батальондо парторгоор дэбжүүлэгдэһэн байгаа.

Тэрэ үедэ Совет Армиин хүсэтэ добтолгонууд улам эдэбхижэжэ, оронооймнай баруун хизаарай нютагууд булимтарагшадһаа сүм сүлөөлэгдэжэ байба. Бадма Дондоковичой алба хэжэ ябаһан дивизиин сэрэгшэд Чехословакиие, Венгриие сүлөөлжэ ябаа. 1945 оной январь һарада Венгриин түб хото Будапештые сүлөөлхэ үедэ нүхэр Б. Д. Дугаров толгойгоо хүндөөр шархатаа һэн. Уршагта хэрээгы байлдаанай түлэг соо удаа дараалан һомоной хэлтэрхэй сэрэгшын һүүжые мүн лэ шархатуулаа бэлэй. Тиигэжэ дивизиингээл медсанбадта аргалуулжа гараад, Австриие сүлөөлхэ дайнда дахинаа орожо, тэрэнэй түб хото Венэдэ дайшалхы замаа түгэсхөө бэлэй

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай эхеэр КПСС-эй гэшүүндэ абтаһан Бадма Дондокович Дугаров ахалагша лейтенантын нэрэ зэргэтэйгээр, 155-дахи стрелково дивизиин 655-дахи гвардейскэ стрелково полкын 2-дохи стрелково батальоной парторг зиндаагайгаар дайнай үеые түгэсхөө һэн. Дайн байлдаанай эхинһээ һүүл хүрэтэрнь фронтын түрүү зэргэдэ ябажа гараһан Бадма Дондокович Дугаровай дайшалхы эрэлхэг габьяые тэмдэглэһэн Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай 1-дэхи шатын гурбан орден болоод олон тоото медальнууд ветеранай сээжые шэмэглэдэг.

1946 оной намар Совет Армиин зэргэһээ табигдажа нютагаа бусаһан нүхэр Б. Д. Дугаров түрүүшээр түрэл Захааминайнгаа аймагай албан зургаануудта хэдэн жэл соо ажаллаба. 1950 ондо партиин Захааминай райкомой хүдөө ажахын таһагые даагшаар, удаань XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозойнгоо түрүүлэгшээр хүдэлхыень гуйжа дэбжүүлээ бэлэй. Энэ тушаалда 1960 оной гаратар хүдэлөө. Дүтэлүүрэйнгээ совхозой сабшалан, бэлшээринүүдэй үрэжэл һайжаруулха хүдэлмэринүүдтэ мүнөө хам оролсон хабаадалсан ябадаг.

Б. ЖАНЧИПОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Захааминай аймагай Дүтэлүүр нютагта ажаһуудаг партиин, дайнай болон ажалай ветеран Бадма Дондокович ДУГАРОВ.

Ж. ХАЛБАЗЫКОВАЙ фото.

Спорт — Спорт

БЭРХЭЭР НААДАБА

Ричихинск хотодо граждан дайнай баатарнуудта зорюулагдаһан шатарай фестиваль үнгэргэгдэбэ. Энэ нааданда Улаан-Үдын 8-дахи спортивна һургуулиин сутлуулагдамал команда ошоһон юм. Манай шатаршад арбан нэгэн уулзалгаһаа 20 очко абажа, түрүү һуури эзэлһэн байна. Командын гэшүүд Саян Раднаев, Александр Азаргаев, Сергей Санхядов гэгшэд бэрхээр наадажа, 7—6,5 очкотой болоһон байна.

Өөр хоорондоо түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ спортын тус һургуулиин директор А. Б. Шагжиев эрхим һайнаар наадажа гараа. Тэрэ спортын мастерта табан кандидадтай тулалдахадаа гурбыень шүүһэн, нэгэдэхи разрядтай зургаан шатаршадай дүрбыень шүүһэн, нэгэнтэй тэнсэһэн байгаа. Тиигэжэ дүн хамта 11-һээ 7,5 очко абажа, мастерта кандидадай норматив дүүргэбэ.

ЕРЭЭДҮЙН БҮХЭНҮҮД

«Динамо» бүлгэмэй спортын зал соо дүрэ буляалдалгын барилдаагаар эдиршүүлэй дунда спортын 7-дохи һургуулиин түрүү һуури эзэлхын түлөө нээмэл мүрысөөн болобо. Энэ барилдаанда Улаан-Үдэ хотын 150-һаа дээшэ барилдаашад сугларжа, хэдэн үдэрэй туршада бэлиг шадабарияа хубаалдаа, харалсаа гээшэ. Жэшээнь, 49-дэхи, 65-дахи һургуулинуудай эхин классуудай һурагша Дима Фёдоров Сэша Гармаев хоёр хүндэ шагнүүртэ барилдаа юм. Барилдаанай мэхэ, гохо, дүршэлтэй һаял танилсажа ябаха гэн тэһээ, эдэнэр барилдаанай бүхы нюусануудые һайн мэдэхэ байһанаа харуулба. Тиигэжэ эдэ хоёрнай барилдаха сагайнгаа дүүрэхэдэ 4:4 гэһэн тоотойгоор тэнсэһэн юм. Барилдаанай дүримэй ёһоор, хэн нэгэнэйнгээ түрүүшын очко абатар мүрысэхэ болобо. Сэхыень хэлэхэдэ, хоёр бүхэнүүдэй тулалдаан сугларагшадай анхаралые ёһотоор татажа, хэнэйнь түрүүлэн хэһэн мэхэ гохо очко асарагшааб гэһэн асуудал табиба ха юм. Эндэ Гармаевынь үсэд нэтэрүү добтолго эмхидхэжэ ороно. Харин нүгөөдэнь тэрэнэйнгээ хэһэн добтолгодо тон зүб харюу үгөөд байха юм. Александр Гармаев гэнтэ добтолон гэхэдээ, Федоровойнгоо үрөөһэн хүлһөөнь шүүрэн абан гэхэдээ, өөрөө хибэс дээрэ даруулшабал даа. Иигэжэ хоёр бүхын тулалдаанда эсэс табигдажа, Дима Федоров хоёр очко нэмэритэй боложо, чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэхынгөө хажуугаар, «илалта түйлахын түлөө эрмэлзэһэн» гэһэн тусхай шангаар шагнагдаа.

Интернат һургуулиин спортсменүүд Эрдэм Базаров, Амгалан Юсудуров, Бальжи-Нима Данзанов, Сергей Писарев гэгшэд өөһэд өөһэдынгөө шэгнүүрнүүдтэ шалгаржа, чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байна. 42-дохи һургуулиин һурагша, республикын мэдээжэ барилдаашадай нэгэн Цыден Гулгеновэй хүбүүн Алдар шадамар бэрхээр барилдадаг байһанаа харуулаа.

В. ЦЫДЕНОВ.

УЛАСХООРОНДЫН ШЭНЖЭЛЭЛ

УРДА АЗИ: ХАРИЛСААНУУД ҮРГЭДЭНЭ

Индиин океанай баруун-хойто зүгтэ олон тоото аралханууд оршодог юм. Энэ Мальдивска республикын харьяата газар дайда гээшэ. Тус ороной түб хото Маледа Урда Азиин гүрэнүүдэй харилсаануудые бэхижүүлхэ талаар нэгэдэлэй гэшүүн-гүрэнүүдэй түлөөлэгшэдэй уулзалга һаяхан үнгэргэгдэбэ. Тус нэгэдэлдэ (СААРК-да) Бангладеш, Бутан, Инди, Мальдива, Непал, Пакистан ба Шри-Ланка гэһэн гүрэнүүд ородог юм.

Урда Азиин гүрэнүүдэй харилсаануудые бэхижүүлхэ талаар нэгэдэлэй эмхидхэгдэһээр табан жэл байгша оной декабрь һарада гүйсэхэ юм. Тус нэгэдэлэй гол зорилгонь хадаа эндэхи гүрэнүүдэй хамтаржа, эб найрамдалай түлөө, экономическа болон социальна орёо хүндэ асуудалнуудые шиидхэлгын түлөө тэмсэл болоно. Энэ талаар үнгэрһэн табан жэлэй туршада СААРК ямар хүдэлмэри ябуулбаб?

Урда Азида ажаһуугшадай аша туһада зорюулагдан, тус нэгэдэл гүрэнүүд хоорондохи олон талын харилсаануудые үргэдхэхые оролдоо юм. Эндэ хамта дээрээ 1,1 миллиард хүн зон ажаһуудаг. Энэнь дэлхэйн бүхы хүн зоной дүрбэнэйнь нэгэ хуби болоно бшуу. 1945 онһоо хойшо Урда Азида хэдэ дахин дайн дажар һужэрөө бшуу. Эндэхи байдал бүхы дэлхэйн байдалда нүлөө ехээр үзүүлдэг байһаниинь ойлгосотой.

Урда тээнь үнгэргэгдэһэн дүрбэн конференци дээрэ Урда Азиин гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаануудые үргэдхэхэ тухай асуудал шиидхэгдэдэг байгаа юм. Тиин тус гүрэнүүдэй харилсаануудай хүгжэлтын программа баталагдаһан байна. Тэрэнь 2000 он болотор хараалагдаһан байха юм. Тус программа дотор эдеэ хоолой, элүүр энхые сахилгын, байгаали хамгаалгын талаар болон бусад асуудалнуудые шиидхэхэ харгы замууд заагдаа юм. СААРК-ын оролдолгоор нютагай хэдэн эрдэмэй болон мэдээсэлэй түбүүд эмхидхэгдээ. Гадна элдэб аюулта ушаралнуудай тохёолдоо һаа, хэрэглэгдэхэ эдеэ хоолой зүйлнүүдшье нөөсэлэгдэһэн байна.

Урда Азиин оронуудай түлөөлэгшэд энэ удаа Мале хотодо суглархадаа, экономико хүгжөөлгын, социальна асуудалнуудые шиидхэлгын асуудалнуудта гол анхарал хандуулаа юм. Дэлхэй дээрэхи политическ[...] байдалай һайжаруулгада эндэхи оронуу[...] онсо нүлөө үзүүлхэ байна.

СССР-эй ба США-гай хоорондохи харил[...] саануудые һайжаруулга дэлхэйн элдэб ра[...] онуудта, тэрэ тоодо Урда Азидашье э[...] найрамдалые, аюулгүйн байдалые сахи[...] талаар шэнэ үүсхэлнүүдые гаргаха арг[...] боломжонуудые олгоно гэжэ Маледахи ху[...] ралдаанай деклараци дотор хэлэгдэнэ. Хи[...] мическэ буу зэбсэгые хорихо, ядерна тэ[...] һэрэлгэнүүдые ойрын сагта болюулха; бу[...] зэбсэг үрдилдэн гаргалгада эсэс табиха[...] гэһэн дурадхалнуудые Урда Азиин гүрэ[...]нүүд дэмжэнэ.

Персидскэ тохойдо тохёолдоһон байда[...] СААРК-ын гэшүүн-гүрэнүүдэй хүн зоно[...] сэдьхэлые зобооно. Ирагай Кувейтдэ доб[...]толон ороһон ушар Урда Азиин оронууд[...]та нефть хубаалдалгын хэмжээ эрид доо[...] шолуулаа. Гадна экономическа талаар хүн[...]дэ хүшэр байдалда оруулаад байна. Ду[...]тын зүүн зүгтэхи байдалые гуримшуулха[...] тухай СААРК-ын гэшүүн-оронууд урьда[...]һан байха юм. Худалдаа наймаа эрхилэх[...] гэдэ һаалта түбэг ушаруулхагүй, хүгжэл[...] байгаа гүрэнүүдэй үри шэриин хэмжээ[...] бэелүүлхэ тухай хүршэ гүрэнүүдтэ ханда[...]һан байна.

Маледахи уулзалгын дүнгүүд тушаа [...]лэхэдэ, эндэ мүрдэн мүшхэлгэтэй, наркоти[...]гуудые нюусаар худалдаха ябадалтай тэм[...]сэхэ тухай хэлсээнүүдтэ гар табигдаа юм.

Гэхэтэй хэмта СААРК-ын гэшүүн оро[...]нуудай хоорондоо эбээ таһарха ушар эн[...] нэгэдэлэй эбтэй зэтэйгээр хараалһанаа бэе[...]лүүлгэдэ тойбо татана. Инди Шри-Ланка[...] хоёрой хоорондохи зүришэлдөөн үнгэрһэн[...] жэлдэ СААРК-ын гэшүүн-гүрэнүүдэй түлөө[...]лэгшэдэй Шри-Ланкын түб хото Коломбо[...]до уулзалга үнгэргэхэ арга боломжонуу[...]дые олгуулаагүй бэлэй. Инди Пакистан[...] хоёрой хоорондохи харилсаанууд хурса[...]данхай. Кашмирай районда буу зэбсэ[...] хэрэглэхэ ушаршье үзэгдөө һэн.

Маледахи уулзалгын урда тээхэнэ Ис[...]ламабадай захиргаание толойлогшо На[...]ваз Шариф политическэ болон хоёр тал[...] харилсаануудай асуудалнуудаар хөөрэл[...]дөө үнгэргэхые Индиин хүтэлбэрилэгшэдтэ[...] дурадхаа юм.

ДЕМОКРАТИИЕ БЭХИЖҮҮЛХЫН ТҮЛӨӨ

Манфред Беверсдорф Нойбранденбург хотодо багшалдаг. Тэрэ дүшэ гаран жэлдэ хүдэлжэ ябана. Олон жэлэй туршада дунда һургуулиин директорээр хүдэлөө, эрдэмэй кандидат нэрэ зэргэтэй юм. Ажалдаа үнэн сэхээр хандадаг, хүдэлхэ дуратайшье, арга боломжонуудтайшье гээшэ. Тэрэнэй хүтэлбэрилһэн коллектив хододоо эдэбхи үүсхэлтэйгээр, эбтэйгээр хүдэлдэгөөрөө илгардаг һэн. Гэбэшье тэрэ «зүүнэй» үзэл бодолтой хүн гээд тоологдобо. Германиин нэгэдэхэһээ уридшье, нэгэдэһэн хойноньшье хүүгэдэй гүрэнэй сад- яслинуудые үлөөхэ, үхибүүдые һургуулида түлөөһэгүйгөөр эдеэлүүлхэ гэхэ мэтэ социализмын түйлалтануудые үлөөхэ тухай мэдүүлээ юм. Тиин энээнэй түлөө директорэй тушаалһаа буулгагдаһан байна. Энэ буруу шиидхэбэри гаргагдаба гээд багшанаршье, һурагшадай түрэлхидшье нютагай засагаархидта хандаһан байна. Теэд тэдэнэр Манфред Беверсдорфдо туһалжа шадабагүй. «Мэргэжэлээрээ хүдэлхые хорихогүй» гэһэн уряа доро Берлин хотодо һаяхан үнгэргэгдэһэн конференциин үедэ энэ ушар олондо мэдээжэ болоһон байна. Эндэ сугларагшад мүнөө үедэ орон дотор ябуулагдажа байгаа газаашалгын политикатай ганса гансаараа тэмсэхэдэ аша үрэ гарахагүй, харин хамтаржа тэмсэхэ гэһэн шиидхэбэри абаһан байна.

Мэргэжэлээрээ хүдэлхые хорихо ябадал ФРГ-дэ далаад онуудай үеэр илангаяа олошороо юм. Иимэ шалтагаанаар мүрдэхэ, мүшхэхэ ушар урданьшье дайралдадаг лэ һааб даа. Капиталис гүрэнэй баримталдаг хараа шэглэлтэй тааралдаагүй үзэл бодолтой хүнүүдтэ мэргэжэлээрээ хүдэлхыень арсаха гээшэ ороной конституциин ёһоор үгтэһэн ажал хэхэ эрхые хаһалга болоно бшуу. Һүүлэй жэлнүүдтэ мэргэжэлээрээ хүдэлхыень арба гаран мянган хүнүүдтэ хорилто хэгдэһэн байна. Гамбург хотодохи таможниин хүдэлмэрилэгшэ байһан Уве Шеер арба гаран жэлдэ ажалгүйшүүлэй тоодо оролсоно. 1978 ондо үнгэргэгдэһэн коммунальна һунгалтын үедэ тэрэ Германиин коммунис партиһаа дэбжүүлэгдэһэн байгаа ха юм. Энэ ушар олониитэдэ мэдээжэ болоһон байгаа. Энэ хэрэгые тусхай комисси шэнжэлжэ үзөөд, ФРГ-дэ мэргэжэлээрээ хүдэлхэ хорилто хэгдэнэ гээд тобшолол хэгдэһэн байгаа. Дэлхэйн олониитын түлөөлэгшэд ФРГ-гэй ябуулгануудые буруушааһан байна. Гэбэшье өөрын үзэл бодолтой хүнүүд энэ орондо мүшхэл[...]гэ, мүрдэлгэдэ ороһоор.

Урдань ГДР-эй харьяата байһан газарнуудта мэргэжэлээрээ хүдэлхые хорихо ябадал үнгэрһэн жэлэй һүүл багаар үзэгдөө юм. Тиихэдэ социалис гүрэнэй конституци хүсэндөө байгаа, Германиие нэгэдүүлхэ гэһэн түсэбүүд зохёогдожо байгаа, харин «хайшаа һэбшээлнэб, тэрэниие алдадаггүйшүүл» ФРГ-гэй хуулиие «хэрэглэжэ» эхилээ бэлэй.

Эгээл түрүүн багшанар тудалдаа һэн. Марксизм-ленинизмын һургаалые дэмжэһэнэйнь түлөө ажалһаань тэдэниие болюулжа эхилээ һэн. Берлин хотын Марцан районда дээдэ мэргэжэлтэй гэжэ тоологдодог 80 гаран багшанар ажалгүй үлөө. Тэдэнэрэй «гэмынь» гэхэдэ, урданай СЕПГ-е, мүнөөнэй ПДС-ые дэмжэһэн байна бшуу. ГДР-эй гүрэнэй аюулгүйе хамгаалгын министерствын хүдэлмэрилэгшэд ажалһаа сүлөөлэгдөө. Тэдэнэр «нэгэн һанал бодолтой» общество бии болгохын тула оролдолго ехээр гараһан байна ха юм. Социалис байгуулалтые дэмжэнэ гэһэн шалтагаар дүй дүршэлтэй дипломадууд ажалһаа гаргагданхай. Иигээд тоолохо болоо һаа, олохон баримтануудые дурдажа болохо юм. «Хара реестртэ» оруулхадаа, нэн түрүүн хүдэлмэрилэгшын мэргэжэл, шадабари бэшэ, харин үзэл бодолынь хараада абтана бшуу. Тиихэдээ засагаархид балай гоёолдоногүй. Энээн тухай нэгэ жэшээ дурдая. Берлиндэ үнгэргэгдэһэн конференци дээрэ Хорст Хайхель үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ мэдүүлһэн байна:— Һаяын сагта аппарадтамнай хубилалтанууд болохоо байна. Та хэлэ амаа татаа һаатнай, дээрэ байха һэн. Эдэ үгэнүүдые наһанайм нүхэр шагнаха баатай болоо юм.

Олон хүн зоной ажалгүй бололго хадаа мэргэжэлээрээ хүдэлхыень хорихо хэрэгые үргэнөөр ябуулха арга боломжо засагаархидта олгобо бшуу. Мүнөө үедэ ФРГ-дэ багахан заводууд, фабриканууд хаагдана. Шэнжэлэгшэдэй мэдүүлһэнэй ёһоор, 1991 оной һүүл багаар ажалгүйшүүлэй тоо дүрбэн миллиондо хүрэхэ юм.

Л. КОТОВ,
К. САВВИН.
(ТАСС).

Сэнхир экран

ВТОРНИК, 4

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.30—«Вариант «Омега»—5 серитэй уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 10.40—Мультфильмнүүд. 11.15—Баримтата фильм. 11.35—Хүүгэдтэ дамжуулга. «Юлейсрадио» компани Түбэй телевидениин экран дээрэ». 12.35—«Загляни под маску»—3 серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. 13.20—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 13.30—Время. 14.10—Шатараар дэлхэйн чемпионадта 14.25—«Что наша жизнь»—баримтата фильм. 16.30—Үсөөн тоотой арад үндэһэтэдэй фольклорно коллективүүдэй концерт. 16.50—Уран зохёолой уншалга. 17.05—Амар сайн, хүгжэм! 17.50—Объектив. 18.25—«Брууниада»—баримтата фильм. 18.30—Мультфильм. 19.10—«Однажды чудесным зимним днем»—баримтата фильм. 19.30—Время. 20.00—Урданай ба мүнөөнэй романснууд. 20.45—«Вариант «Омега»—5 серитэй уран һайханай фильм. 3-дахи сери. 22.00—Время. 22.30—«Загляни под маску»—3 серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. 23.15—Литературно-уран һайханай «Үгэ» программа. 01.15—Шэнэ һониной албан. 01.30—Шатараар дэлхэйн чемпионадта.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15—Байгаалиин нюусанууд. 9.35, 10.35—География. 8-дахи класс. 10.05, 11.05—Француз хэлэн. 11.35, 12.35—Хүгжэм. 2-дохи класс. 12.05—Библиофика. 13.05 — Баримтата фильм. 13.15—Концерт. 13.35—Ритмическэ гимнастика. 14.05—«Дачные истории» — телефильм. 1-дэхи сери. «Теплый дождь». УЛААН-УДЭ. 17.30—«Ералаш». 17.40 — Байгал (буряадаар). 17.55—Росси: гурбадахи зам. 18.40—Байгал. МОСКВА. 19.05 — РСФСР-эй Арадай депутадуудай ээлжээтэ бэшэ съезд дээрэ. УЛААН-УДЭ. 19.30—«Экран»—телесогсолбори. 20.00 — «Фитиль». 20.10—Байгалай үмэнэхи газар дээрэ. 20.55—Соносхолнууд. МОСКВА. 21.00 —Амгалан нойрсогты, багашууул! 21.15—«Николай Грицюк... художник, не нужный народу»—баримтата фильм. 21.55— «Залуушуулай рекет».

Редакторай орлогшо
П. Н. НИМАЕВ.

Хэжэнгын интерн[...] дунда һургуули байгу[...]лагдаһаар 30 жэлэйнг[...] ойн баярта багшанара[...] хүмүүжүүлэгшэдэз, һу[...]гуули дүүргэгшэдээ де[...]кабриин 15-най 14 саг[...] урина.

Кино, Театрнуудта

Театр оперы и балета
Цыганский барон — в 18.
Русский театр драмы
Лолита — в 19.

«Октябрь»
Судьба барабанщика — в 9-40[...]
Наш человек в Сан-Ремо — [...] 11-10, 13, 15, 17, 21, Так жит[...] нельзя — в 19.

«Байкал»
Другая женщина — в 18-30, 20-30.

«Восток»
Обреченный на одиночеств[...] — в 14, 16, 18, 20.

«Аршан»
Любимый Раджа (2 серии) — в [...] 18, 20.

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия 2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской ССР, Директор 2-40-45.

Заказ № 278.